

Steunpunt Ondernemen en Regionale Economie STORE
NAAMSESTRAAT 61 – BUS 3550
BE-3000 LEUVEN
TEL + 32 16 32 66 61 | FAX + 32 16 37 35 11
store@kuleuven.be
www.steunpuntore.be

Beleidsrapport STORE-B-14-006

“Assistive technologies” in Vlaanderen

Deze studie brengt “assistive technologies” in Vlaanderen in kaart in termen van economische sectoren en producten. Dit gebeurt enerzijds op basis van de analyse van de sector van activiteit en de kenmerken van bedrijven actief in “assistive technologies” en anderzijds via het identificeren van producten relevant voor “assistive technologies” aan de hand van de Harmonized System (HS) productclassificatie.

Dr. Cathy Lecocq^{a,b} en Stijn De Ruytter^{a,b}

^aSteunpunt Ondernemen & Regionale Economie (STORE)

^bVlaams Centrum voor Economie & Samenleving (VIVES), Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, KU
Leuven

25 november 2014

De auteurs wensen de verschillende organisaties te danken voor het ter beschikking stellen van data en eerdere studies: UNAMEC, VAPH, Agoria, vzw In-Ham, Agentschap Ondernemen, FIT, Idea Consult en de Provincie Oost- en West-Vlaanderen. Daarnaast wensen de auteurs Hans Hellinckx (Adviseur UNAMEC), Anne-Marie Deleyn (stafmedewerker VAPH), Loes Houthuys (Stafmedewerker Flanders' Care, Departement WVG), Katrien Kimpe (Coordinator Flanders' Care, Departement WVG) te bedanken voor hun actieve medewerking voor het in kaart brengen van “assistive technologies” in Vlaanderen en Koen Breemersch (STORE, VIVES) voor zijn bijdrage in de analyses met betrekking tot de export.

Inhoudstafel

Samenvatting	3
Inleiding	4
1. Data en methode.....	6
1.1 Lijst van bedrijven	6
1.2 Economische sectoren	10
1.3 Bedrijfskenmerken	11
1.4 Producten	12
1.5 Export	14
2. Analyse	15
2.1 Afbakening van “assistive technologies”	15
2.1.1 Terminologie	15
2.1.2 Economische sectoren	16
2.1.3 Producten	22
2.2 Beschrijving van de economische activiteit	30
2.2.1 Bedrijfskenmerken	30
2.2.2 Tewerkstelling.....	36
2.2.3 Export	39
2.3 Conclusies productieketen en producten	43
3. Beperkingen van de studie en methodiek om gegevens in de toekomst terug te genereren	45
3.1 Economische analyse	45
3.2 Producten	46
3.3 Vervolgstudie	47
Bijlage 1: Aantal bedrijven per NACE 4-cijfer sector.....	48
Bijlage 2: Exportcijfers voor producten relevant voor “assistive technologies” per HS-hoofdstuk, voor export vanuit het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2012)	60
Bijlage 3: Exportcijfers voor producten relevant voor “assistive technologies” per NACE 4-cijfer sector, voor export vanuit het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2012)	61

Samenvatting

Deze studie brengt “assistive technologies” in Vlaanderen in kaart in termen van economische sectoren en producten. Dit gebeurt enerzijds op basis van de analyse van de sector van activiteit en de kenmerken van 3.318 bedrijven actief in “assistive technologies” en anderzijds via de identificatie door leden van de klankbordgroep van producten relevant voor “assistive technologies” aan de hand van de Harmonized System (HS) productclassificatie.

“Assistive technologies” worden gedefinieerd als “hulpmiddelen die de autonomie van de persoon versterken en de participatie van de gebruiker bevorderen of behouden” en niet hoofdzakelijk bedoeld zijn voor de zorgprofessional.

Bedrijven in “assistive technologies” zijn actief in de verschillende delen van de productieketen, met name in de secundaire sector (de industrie en bouwnijverheid), de tertiaire sector (de groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen en de commerciële dienstverlening) en, in mindere mate, in de quataire sector (de niet-commerciële dienstverlening). Bedrijven “assistive technologies” zitten geografisch verspreid over de verschillende provincies in Vlaanderen en het Brussels hoofdstedelijk gewest en zijn gemiddeld iets ouder dan 20 jaar. Het merendeel van de bedrijven telt minder dan 50 werknemers.

De studie wijst op het belang van de industrie en de groot- en detailhandel in Vlaanderen inzake medische “assistive technologies” in termen van aantal bedrijven actief in “assistive technologies”, totale tewerkstelling, alsook export. Binnen de industrie gaat het om de bedrijven actief in de sector van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden en de sector van farmaceutische producten. Daarnaast spelen ook de groothandel in farmaceutische producten en de detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels een belangrijke rol in de productieketen van “assistive technologies”. De belangrijkste productgroep in termen van export, betreft de optische instrumenten, medische en chirurgische instrumenten, apparaten en toestellen;

Verder geeft de studie aan dat de gespecialiseerde bouw en de groot- en detailhandel in en onderhoud en reparatie van motorvoertuigen en motorfietsen, een belangrijke rol spelen in termen van aantal bedrijven actief in “assistive technologies” en totale tewerkstelling, voor de niet-medische “assistive technologies” voor personen met beperking zoals onder meer woonaanpassingen (bv. domotica, aangepaste meubels, deuren en vloeren, personenlift,...) en auto-uitrusting.

Ten slotte vindt de studie ook een aanzienlijk bedrijfsactiviteit met betrekking tot “assistive technologies” in de overige dienstensectoren, met name de diensten met betrekking tot informatie- en communicatie, de vrije beroepen, wetenschappelijk en technische diensten, en binnen de niet-commerciële dienstensector, bedrijven actief in de menselijke gezondheidszorg.

Inleiding

Het is duidelijk dat Vlaanderen de komende jaren geconfronteerd wordt met een stijgende zorgvraag als gevolg van de maatschappelijke en demografische evolutie. Tegemoet komen aan deze stijgende zorgvraag, en tegelijkertijd de kwaliteit van de zorg garanderen en betere “zorg op maat” aanbieden waarbij mensen langer thuis kunnen blijven dankzij preventie en thuiszorg, vormt dan ook een belangrijke uitdaging.¹ Met het project Flanders’ Care² wil de Vlaamse overheid daarom “op aantoonbare wijze en door innovatie het aanbod van kwaliteitsvolle zorg verbeteren en verantwoord ondernemerschap in de zorgeconomie stimuleren.” De zorg voor ouderen en mensen met een beperking vormt een belangrijk thema in het programma Flanders’ Care. In het Zorgvernieuwingsplatform³ van Flanders’ Care in oktober 2013 stonden hulpmiddelen of “assistive technologies” centraal. Deze zijn van groot belang om de thuiszorg voor ouderen en mensen met een beperking te ondersteunen. Op dit Zorgvernieuwingsplatform bleek eveneens dat er nood is aan bijkomende inzichten in het (economisch) belang van “assistive technologies”. Het doel van deze studie in opdracht voor Flanders’ Care, is dan ook om het belang van “assistive technologies” in Vlaanderen in kaart te brengen in termen van economische sectoren en producten.

“Assistive technologies” omvat de “hulpmiddelen die de autonomie van personen met een beperking versterken en de participatie van gebruikers bevorderen of behouden”. Het begrip “assistive technologies” is zeer ruim en beslaat onder andere liften, communicatiemiddelen, telemonitoring oplossingen die vallen onder niet-medische “assistive technologies”, en producten als medische instrumenten en benodigdheden, protheses die vallen onder medische “assistive technologies”.

Bedrijven die actief zijn in “assistive technologies” vertonen bijgevolg sterk uiteenlopende economische activiteiten die niet overeenstemmen met de klassieke economische sectorclassificaties en zowel binnen de secundaire sector (producenten van “assistive technologies”), de tertiaire sector (verdelers van “assistive technologies”) en de quataire sector (niet-commerciële dienstverlening) vallen.

De diversiteit van producten die onder “assistive technologies” vallen, bemoeilijkt ook het duidelijke aflijnen van “assistive technologies” in termen van producten. “Assistive technologies” omvatten immers producten die ressorteren onder verschillende productgroepen in bestaande product classificaties. Bovendien worden heel wat producten die onder “assistive technologies” vallen, gekenmerkt door een dubbel gebruik voor personen met een beperking en voor zorgprofessionals (bv. bloeddrukmeters, hechtpleisters), of voor personen met een beperking en personen zonder beperking (bv. persoonsliften, wasbakken, zitmeubelen).

¹ Overzicht Flanders’Care legislatuur 2009-2014.

<http://www.flanderscare.be/sites/default/files/Uploads/FCnotaoverzichtlegislatuur.pdf>

² www.flanderscare.be

³ <http://www.flanderscare.be/nl/nieuws/zorgvernieuwingsplatform-hulpmiddelen>

Deze studie beoogt een duidelijke afbakening van “assistive technologies” die het mogelijk maakt te komen tot opzoekbare gegevens, met name het definiëren van de relevante NACE sectorcodes⁴ en HS productcodes⁵. Aan de hand van de beschrijving van de economische activiteit van 3.318 bedrijven actief in “assistive technologies” op basis van Belfirst data⁶, brengt de studie de productieketen in kaart van bedrijven actief in “assistive technologies” in Vlaanderen. Vervolgens wordt een indicatie gegeven van het belang van “assistive technologies” in termen van aantal bedrijven, locatie en grootte (tewerkstelling) van deze bedrijven, alsook de export⁷ van producten relevant voor “assistive technologies”. Tot slot vat de studie de beperkingen samen met betrekking tot het bepalen van het economisch belang van “assistive technologies” in Vlaanderen en formuleert ze een voorstel dat het mogelijk maakt de economische gegevens met betrekking tot “assistive technologies” in de toekomst opnieuw te genereren, zodat een vergelijking in de tijd mogelijk wordt.

De studie werd begeleid door een klankbord groep met vertegenwoordigers van UNAMEC, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), Flanders’ Investment and Trade (FIT), Agentschap Ondernemen en het Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin (WVG).

⁴ Nace staat voor "Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne" en is een hiërarchische classificatie die bedrijven indeelt op basis van hun sector van activiteit. De NACE classificatie wordt binnen de Europese Unie gebruikt in economische statistieken.

⁵ De HS product classificatie is de internationale standaard voor het rapporteren van handel in goederen.

⁶ De Belfirst databank (2014, Bureau van Dijck) is een bedrijfsdatabank met Nationale Bank data met betrekking tot de jaarrekening van bedrijven.

⁷ Export data uit de COMEXT databank, zie RAMON website, Eurostat.

1. Data en methode

De afbakening van “assistive technologies” is een cruciaal deel van de opdracht en bepaalt mee de accuraatheid waarmee het economische belang van “assistive technologies” in termen van economische aggregaten zoals tewerkstelling en export bepaald worden.

Om zicht te krijgen op de bedrijven die actief zijn in Vlaanderen op het gebied van “assistive technologies”, vertrekt deze studie van verschillende bestaande databanken van bedrijven actief in “assistive technologies” of medische en niet-medische hulpmiddelen, en niet van de bestaande NACE sectorclassificatie.

De producten relevant voor “assistive technologies” worden geïdentificeerd aan de hand van de Harmonized System productcodes of HS codes. Deze HS-codering bevat enkel producten en geen diensten. De HS nomenclatuur is een onderdeel van de Combined Nomenclature (CN), wat de internationale standaard is voor het rapporteren van handel in goederen. De volledige lijst van HS-codes bevat meer dan 9.000 producten, waarbij productcodes worden bepaald op basis van vorm, materiaal en functie.

De volgende sectie geeft een beknopte uitleg met betrekking tot de gehanteerde methode voor het afbakenen van economische activiteit en producten relevant voor “assistive technologies” in termen van NACE sectoren en HS productcodes.

1.1 Lijst van bedrijven

Om “assistive technologies” in kaart te brengen, is het niet mogelijk om te vertrekken vanuit de bestaande classificatie van economische activiteiten, de NACE-classificatie, die gebruikt wordt binnen de Europese Unie. Bedrijven actief in “assistive technologies” zitten namelijk verspreid over verschillende sectoren binnen deze classificatie, en vallen niet onder een aparte NACE code. Bovendien kan eenzelfde NACE-code zowel bedrijven bevatten die actief zijn in “assistive technologies” als bedrijven die helemaal niet betrokken zijn in “assistive technologies”. Voor een bedrijf kan “assistive technologies” ook behoren tot zijn kernactiviteit, of slechts een beperkt onderdeel vormen van zijn bedrijfsactiviteit. Zo zal de sector van de vervaardiging van fietsen en invalidenwagens (NACE 30.92) bedrijven bevatten waarvan de vervaardiging van invalidenwagens tot de kernactiviteit behoort. Andere bedrijven in de sector zullen enkel fietsen maken voor mensen zonder beperking, terwijl sommige fietsenfabrikanten ook fietsen zullen produceren die aangepast zijn voor of gebruikt kunnen worden door mensen met een beperking (elektrische fietsen, tandems of aangepaste fietsen).

Om een zicht te hebben op het aantal en de verscheidenheid in economische activiteit van bedrijven in “assistive technologies” in Vlaanderen wordt daarom vertrokken van bestaande databanken van bedrijven actief in “assistive technologies”. Deze bedrijven worden vervolgens gelinkt met de bedrijfsdatabank Belfirst (Bureau van Dijk) om inzicht te verwerven in de economische activiteit (NACE classificatie) en kenmerken (locatie, leeftijd en tewerkstelling) van de bedrijven.

De belangrijkste databanken die gebruikt werden als input voor deze studie zijn (i) de ledenlijst van UNAMEC, de Belgische federatie van de industrie van de medische technologieën, (ii) de lijst van distributeurs en fabrikanten van geneesmiddelen en medische hulpmiddelen die actief zijn op de Belgische markt en geregistreerd zijn bij het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten (FAGG), (iii) de lijst met leveranciers van hulpmiddelen waarvoor bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) financiële tegemoetkomingen toegekend zijn aan personen met een handicap, en (iv) de lijst van bedrijven bij vzw In-Ham, het centrum voor zorginnovatie dat tot 2014 zorgactoren en bedrijven begeleidde bij het opstarten en implementeren van (zorg-) innovatieprojecten. Tabel 1 geeft voor elk van deze databanken het totaal aantal bedrijven dat ze bevatten. In totaal gaat het om 10.071 bedrijven. Heel wat bedrijven komen echter ook in meerdere databanken voor en de databanken bevatten tevens ook niet-Vlaamse bedrijven (bedrijven met hoofdzetel in Wallonië of het buitenland).

Tabel 1: Overzicht databanken met bedrijven uit de sector “assistive technologies”

Databank	Aantal bedrijven
UNAMEC (Belgische Federatie van de Industrie van de Medische Technologieën)	574
FAGG (Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en gezondheidsproducten)	3.718
VAPH (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap)	3.825
In-Ham (Centrum voor Zorginnovatie)	1.954
Totaal	10.071

- UNAMEC - ledenlijst

UNAMEC is de federatie van de industrie van de medische technologieën. Zij vertegenwoordigen de medische hulpmiddelensector bij alle belanghebbenden om zo de essentiële rol en de toegevoegde waarde van de industrie in de gezondheidszorg te ondersteunen. Deze databank bevat een overzicht van de leden van de organisatie inclusief naam van de bedrijven, adres, postcode, BTW nummer en website.

- FAGG databank

Het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten of het FAGG, is het Belgisch instituut dat als taak heeft om de geneesmiddelen en medische hulpmiddelen op de Belgische markt te controleren en van die geneesmiddelen en medische hulpmiddelen de veiligheid te waarborgen. Deze databank bevat een lijst van distributeurs/fabrikanten die op de Belgische markt actief zijn inclusief naam van het bedrijf, adres, postcode en BTW nummer.

- VAPH databank

Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) kent financiële tegemoetkomingen toe aan personen met een handicap voor onkosten gemaakt voor het aankopen van

hulpmiddelen, aanpassingen aan bv. woning of wagen, of specifieke bijstand in het kader van hun handicap voor zover de aankoop van die hulpmiddelen een meerkost inhouden in verhouding tot het vergelijkbaar standaardproduct. Deze databank bevat een overzicht van leveranciers van dergelijke hulpmiddelen met de naam van het bedrijf, adres en BTW nummer.

- **In-Ham databank**

Als centrum voor zorginnovatie begeleidde In-Ham tot 2014 zorgactoren en bedrijven bij het opstarten en implementeren van (zorg-) innovatieprojecten. In-Ham heeft een jarenlange expertise rond het inzetten van “assistive technologies” voor mensen met een beperking. Deze database bevat een overzicht van leveranciers van “assistive technologies” met de naam van het bedrijf, adres, BTW nummer, website, economische sector en ISO9999 - GPH generieke productcode hulpmiddelen “Assistive Technology”.

Bovenvermelde vier databanken werden vervolgens aangevuld met andere databanken en lijsten van bedrijven uit diverse studies met betrekking tot de zorg economie, de beroepsfederatie Agoria voor bedrijven in de technologische industrie en FIT, het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen. Tabel 2 geeft een overzicht van deze databanken en het aantal bedrijven dat ze bevatten.

Tabel 2: Overzicht bijkomende databanken / studies met betrekking tot de zorg economie

Databank	Aantal bedrijven
Studie Idea Consult	262
Zorg economie West-Vlaanderen	35
Selectie Geënquêteerde bedrijven	35
Zorgbedrijven Scheldemond	351
Agoria	4
Flanders Investment and Trade(FIT)	90
Totaal	777

In totaal bevatten deze databanken 10.848 bedrijven. Naast de naam van het bedrijf, bevatten de databanken meestal ook het adres en het BTW nummer van bedrijven. Sommige databanken bevatten ook informatie met betrekking tot de sector van activiteit van bedrijven of type “assistive technologies”.

De bedrijfsdata die beschikbaar is via de databanken is echter onvolledig en soms gedateerd (bedrijven die niet langer bestaan). Zo bevatten de databanken niet altijd het BTW nummer van bedrijven of is in sommige gevallen het BTW nummer niet correct. Het BTW nummer van bedrijven is nodig om bedrijfsdata van bedrijven op te zoeken in de Belfirst databank. Voor bedrijven zonder of met een incorrect BTW nummer werd het BTW nummer manueel opgezocht via de Graydon databank of andere

bronnen⁸. Van sommige bedrijven kon echter geen BTW nummer gevonden worden op basis van de bedrijfsnaam. Dit is het geval voor bedrijven die niet langer bestaan en/of bedrijven waarvoor geen corresponderende bedrijfsnaam en adres kon worden gevonden.

Informatie over de locatie van bedrijven⁹ laat toe om bedrijven die niet gevestigd zijn in Vlaanderen (Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) te verwijderen uit deze lijst van 10.848 bedrijven. Vervolgens worden, op basis van hun BTW nummer, bedrijven geïdentificeerd die meermaals in de lijst voorkomen omdat ze in verschillende databanken opgenomen zijn. Na verwijdering van de niet-Vlaamse bedrijven en de niet-unieke bedrijven, houden we ongeveer de helft van de bedrijven, met name 5.640 bedrijven over.

Tabel 3 geeft weer hoeveel bedrijven konden gelinkt worden aan bedrijfsdata uit de Belfirst databank. Van de unieke 5.640 bedrijven konden 3.318 bedrijven (59%) gelinkt worden met Belfirst data. Voor 1.821 bedrijven met BTW nummer kon geen corresponderende bedrijfsdata gevonden worden. Het betreft onder meer eenmanszaken, die niet verplicht zijn om een jaarrekening neer te leggen bij de Nationale Bank. Daarnaast bevat de lijst ook bedrijven die niet langer bestaan, en bedrijven die zeer recent zijn opgericht (2013 of 2014) en waarvoor nog geen financiële cijfers beschikbaar zijn. Sommige bedrijven zijn van juridische vorm veranderd en hebben daardoor een ander BTW nummer aangenomen. Van 501 bedrijven kon geen BTW nummer gevonden worden.

Tabel 3: Overzicht lijst van bedrijven actief in “assistive technologies”

Databank	Aantal bedrijven	Aandeel
Bedrijven met BTW nummer, gelinkt aan Belfirst databank	3.318	59%
Bedrijven met BTW nummer, geen link met Belfirst databank	1.821	32%
Bedrijven waarvan BTW nummer niet gevonden werd	501	9%
Totaal	5.640	100%

⁸ In eerste instantie werd het BTW nummer van bedrijven via de bedrijfsnaam opgezocht in de Graydon databank. Indien dit geen match opleverde werd achtereenvolgens gezocht via de Trends Top en/of via de website van het bedrijf.

⁹ Voor de bedrijven die gelinkt werden aan de Belfirst databank gaat het om de locatie van de hoofdzetel van het bedrijf, zoals aangegeven in de Belfirst databank. Voor bedrijven die niet gelinkt konden worden met de Belfirst databank, werd de locatie in de (bron)databank gebruikt.

1.2 Economische sectoren

Voor de 3.318 bedrijven die gelinkt werden aan Belfirst, hebben we informatie omtrent de economische sector waarin het bedrijf actief is via de NACE sectorcodes. De NACE sector classificatie (NACE Rev. 2) is een hiërarchische classificatie die bedrijven indeelt op basis van hun sector van activiteit en gebruikt wordt in economische statistieken. Op basis van de algemene economisch activiteit en de plaats van bedrijven in de productieketen, kan een onderscheid gemaakt worden tussen bedrijven uit de primaire of agrarische sector, de secundaire of industriële sector en verwerkende ondernemingen, de tertiaire of commerciële dienstensector en de quataire of niet-commerciële dienstensector. De NACE sector classificatie deelt deze verder op in (i) secties of grote economische sectoren aangeduid met een letter van A tot en met U, (ii) NACE 2-cijfer sectoren tot (iii) NACE 4-cijfer sectoren of de meest gedetailleerde onderverdeling. Tabel 4 illustreert de werking van de NACE sector-classificatie voor de industriële sector medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden (NACE 32.50). Deze sector behoort tot de industrie (sectie C) en de NACE 2-cijfer sector overige industrie (NACE 32).

De **primaire** sector is de economische sector die grondstoffen en voedsel levert. Deze sector beslaat de sectoren landbouw, veeteelt, jacht, visserij en de delfstoffenwinning.

Deze **secundaire** sector bevat alle bedrijven en activiteiten die de grondstoffen van de primaire sector verwerken. Deze sector beslaat de industrie, productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht, distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering en bouwnijverheid.

Deze **tertiare** sector omvat de commerciële dienstverlening. Tot de tertiaire sector rekent men onder andere winkels, horeca, theaters, kappers, groothandel, transportbedrijven, verhuurders, uitzendbureaus, accountants, advocaten, adviseurs en ICT-bedrijven.

De **quataire** sector is de niet-commerciële dienstverlening, de enige economische sector zonder winstoogmerk. In deze sector vallen de overheidsdiensten en de door de overheid gesubsidieerde diensten. Voorbeelden zijn ziekenhuizen, verpleeghuizen, brandweer, defensie, gezondheidszorg, sociaal werk, onderwijs en cultuur.

Tabel 4: Hiërarchie van de NACE sectorclassificatie: voorbeeld

Level	Code	Omschrijving
Sectie	C	Industrie
NACE 2-cijfer	32	Overige industrie
NACE 4-cijfer	32.50	Vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden

De NACE sectorclassificatie van de 3.318 bedrijven die gelinkt werden aan Belfirst, wordt gebruikt in sectie 2.1 om “assistive technologies” in Vlaanderen af te bakenen in termen van economische sectoren waarbij sectoren met een groot aantal bedrijven actief in “assistive technologies”, in absolute cijfers of relatief ten aanzien van de volledige populatie van Vlaamse bedrijven, beschouwd worden als relevante sectoren voor “assistive technologies”.

1.3 Bedrijfskenmerken

Naast de locatie van de hoofdzetel van bedrijven bevat de Belfirst databank ook het jaar van oprichting van bedrijven. Deze informatie laat toe om de geografische spreiding en de gemiddelde leeftijd van Vlaamse bedrijven actief in “assistive technologies” in kaart te brengen in sectie 2.2. Locatie en jaar van oprichting zijn beschikbaar voor al de 3.318 bedrijven in “assistive technologies”.

De Belfirst databank bevat ook financieel-economische data afkomstig uit de jaarrekening van bedrijven. In de studie gebruiken we financiële data van 2012, het recentste jaar waarvoor financiële cijfers beschikbaar zijn voor de meeste bedrijven. Financiële cijfers zijn echter niet beschikbaar voor al de bedrijven omdat niet alle bedrijven verplicht zijn om een jaarrekening (volledige of verkorte) neer te leggen bij de Nationale Bank. Het zijn daarom hoofdzakelijk de kleinere bedrijven waarvoor financiële gegevens ontbreken. Voor 76% van de 3.318 bedrijven uit onze lijst van bedrijven bevat Belfirst informatie over tewerkstelling. Toegevoegde waarde, dat een belangrijke indicatie geeft van het economisch belang van bedrijven en sectoren, is echter slechts beschikbaar voor 19% van de bedrijven. In de verdere analyses van het rapport in sectie 2.2 met betrekking tot de kenmerken van bedrijven actief in “assistive technologies” wordt daarom enkel gebruik gemaakt van tewerkstellingscijfers als indicatie van de grootte van bedrijven, alsook het belang, op niveau van economische sectoren, van de bedrijven in “assistive technologies” in termen van totale tewerkstelling ten opzichte van de volledige populatie van Vlaamse bedrijven. Hierbij dient opgemerkt te worden dat we steeds werken met de totale tewerkstelling van een bedrijf, maar dat “assistive technologies” een zeer verschillende belang kan hebben binnen de activiteiten van een bedrijf, van nevenactiviteit tot kernactiviteit.

1.4 Producten

De producten relevant voor “assistive technologies” worden geïdentificeerd op basis van de Harmonized System (HS) productclassificatie (versie 2014). Deze afbakening vertrekt niet vanuit de bedrijven, maar vanuit de producten die door bedrijven gefabriceerd en verhandeld worden. Ze bevat enkel producten en geen diensten. Als dusdanig schetst het enkel de activiteiten van industriële bedrijven in “assistive technologies” en niet van dienstenbedrijven of bedrijven uit de bouw.

De Combined Nomenclature (CN) is de internationale standaard voor het rapporteren van handel in goederen en vervat de Harmonized System (HS) nomenclatuur met verder onderverdelingen. De volledige lijst van HS-codes bevat meer dan 9.000 producten, waarbij productcodes worden bepaald op basis van vorm, materiaal en functie. De HS classificatie is op een hiërarchische manier opgebouwd in 21 afdelingen, die verder verfijnd worden tot 98 hoofdstukken en verder verfijnd worden tot op verschillende sub niveaus afhankelijk van product, tot op het niveau van de individuele producten, weergegeven door een 8-cijfer code. Tabel 5 illustreert de werking van de HS-classificatie (productcode en bovenliggende niveaus) aan de hand van het product gewrichtsprothesen. De gewrichtsprothese behoort tot de afdeling XVIII Optische Instrumenten, Apparaten en Toestellen (level 1, 1-cijfer code), die achtereenvolgens kan verfijnd worden tot hoofdstuk 90 Optische Instrumenten, Apparaten en Toestellen (level 2, 2-cijfer code); Orthopedische Artikelen En Toestellen (level 3, 4-cijfer code); Andere Prothesen (level 4, 6-cijfer code) en Gewrichtsprothesen (level 5, 8-cijfer code). De 8-cijfer HS-code voor gewrichtsprothesen is 9021 31 00.

Om de relevante producten te identificeren voor “assistive technologies” werd aan een aantal leden van de klankbordgroep¹⁰ gevraagd om de relevante HS-codes aan te duiden, gebruik makende van de hiërarchische structuur van de HS classificatie. Hiertoe werd een speciale exceltool ontwikkeld. In een eerste stap gaven de leden van de klankbordgroep aan welke afdelingen relevant zijn voor “assistive technologies”. Vervolgens werd binnen de relevante afdelingen (level 1, 1-cijfer code) aangeduid welke hoofdstukken (level 2, 2-cijfer code) van belang zijn voor “assistive technologies”. In een volgende stap werden binnen de relevante hoofdstukken de relevante productgroepen (level 3, 4-cijfer code) aangeduid. Tenslotte werd binnen deze groep van producten de relevante producten geïdentificeerd met bijhorende unieke 8-cijfer code. Alle HS-codes die minimaal door één expert werden aangeduid, werden vervolgens aangevuld met een (niet exhaustieve) lijst van HS-codes die ten behoeve van deze studie werd aangeleverd door experts in “assistive technologies”. Het geheel van deze HS codes wordt gebruikt voor de afbakening van “assistive technologies” in de sectie 2.1 van het rapport.

¹⁰ We wensen Hans Hellinckx, Katrien Kimpe, Loes Hoethuys en Anne-Marie Deleyn te bedanken voor hun bijdrage tot het identificeren van de relevante HS-productcodes .

Tabel 5: Hiërarchie van de product-classificatie: voorbeeld

CN	LEVEL	Omschrijving
XVIII	1	Afdeling Xviii - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Uurwerken; Muziekinstrumenten; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen
90	2	Hoofdstuk 90 - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen
9021	3	Orthopedische Artikelen En Toestellen, Daaronder Begrepen Medisch-Chirurgische Gordels En Banden, Alsmede Krukken; Breukspalken En Andere Artikelen En Apparaten Voor De Behandeling Van Breuken In Het Beendergestel; Prothesen; Hoorapparaten Voor Hardhorigen En Andere Voor Het Verhelpen Of Verlichten Van Gebreken Of Van Kwalen Dienende Apparatuur, Die Door De Patiënt In De Hand Wordt Gehouden Of Op Andere Wijze Wordt Gedragen, Dan Wel Wordt Ingeplant
	4	- Andere Prothesen
9021 31 00	5	-- Gewrichtsprothesen

1.5 Export

Op basis van de HS productcodes van de producten die door de leden van de klankbordgroep geïdentificeerd werden als relevant voor “assistive technologies”, kan het overeenstemmend exportbedrag bepaald worden. Hiertoe maken we gebruik van Vlaamse exportdata voor 2012 aangeleverd door de Nationale Bank van België. Deze databank bevat exportdata op productniveau (HS codes) voor de producten die vanuit België geëxporteerd werden naar landen binnen de Europese Unie (intra-EU) en buiten de Europese Unie (extra-EU). De exportgegevens zijn opgesplitst in export vanuit het Vlaams Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In sectie 2.2 van dit rapport wordt de export van producten relevant voor “assistive technologies” vanuit het Vlaams Gewest gerapporteerd. Exportgegevens worden weergegeven in volumes (bv. kilo, liter,...) of in waarde (in euro). Om een vergelijking mogelijk te maken tussen verschillende producten wordt in de studie gebruik gemaakt van de exportwaarde. Exportcijfers zijn berekend volgens het nationaal concept en bevat enkel export van ingezetenen. Verder wordt er aangegeven wat het aandeel is van de export naar landen binnen de Europese Unie, zijnde alle 27 lidstaten van de Europese Unie in 2012. Exportcijfers worden gerapporteerd op niveau van productgroepen (hoofdstukken in de HS productclassificatie). Via de link met NACE classificatie, kan ook de export per economische sector bepaald worden.

2. Analyse

2.1 Afbakening van “assistive technologies”

2.1.1 Terminologie

Het begrip “assistive technologies”¹¹ wordt gedefinieerd als “hulpmiddelen die de autonomie van de persoon versterken en de participatie van de gebruiker bevorderen of behouden” en niet hoofdzakelijk bedoeld zijn voor de zorgprofessional. De meeste hulpmiddelen (met uitzondering van de implantaten) bedoeld voor personen met een beperking zijn ingedeeld in de internationale standaard norm ISO 9999 “Hulpmiddelen voor mensen met een handicap”.

Volgens de ISO 9999 norm is een “assistive technology” of product elk product (met inbegrip van toestellen, uitrusting, instrumenten en software) speciaal geproduceerd of algemeen beschikbaar te gebruiken door of voor personen met een beperking voor

- Participatie;
- om lichaamsfuncties, structuren en activiteiten te beschermen, ondersteunen, trainen, meten of vervangen;
- het voorkomen van achteruitgang, van limitatie aan activiteiten of van participatie restricties.

Onder deze ISO 9999 norm vallen niet:

- assistieve producten en instrumenten gebruikt door de zorg professional,
- niet technische oplossingen zoals persoonlijke assistenten, geleide honden of lip lezen,
- implantaten, en
- medicijnen

Sommige van deze “assistive technologies” of hulpmiddelen kunnen (deels) vergoed worden via tussenkomst van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Op dit moment verleent het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap tegemoetkoming voor hulpmiddelen aan personen met een ernstige of langdurige handicap die vóór hun 65 jaar geregistreerd werden als persoon met een handicap. Andere hulpmiddelen kunnen op voorschrift van de arts via het RIZIV terugbetaald worden.

Binnen de groep van “assistive technologies” kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de *medische hulpmiddelen* (bv. ortheses / protheses, mobiliteitshulpmiddelen en medische consumables) die onder de richtlijn betreffende medische hulpmiddelen (MDD) (93/42/EG) vallen, en de *niet-medische hulpmiddelen* (bv. “assistive technologies” om objecten en instrumenten te bedienen, “assistive technologies” voor training / tewerkstelling en stem training, technologieën voor wooninrichting). De sector van medische hulpmiddelen en de sector van niet-medische hulpmiddelen worden gekenmerkt door verschillende businessmodellen en productieketens. In het kader van deze studie wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen beide groepen.

¹¹ Zie Charter van de Vlibank (VAPH) voor een beschrijving van het begrip “assistive technologies” en “definities MedTechCare Rech” voor een beschrijving van de ISO 999 norm en het onderscheid tussen medische en niet-medische hulpmiddelen.
(<http://www.flanderscare.be/sites/default/files/Uploads/indelinghulpmiddelen%20april2014.pdf>)

2.1.2 Economische sectoren

Voor de 3.318 bedrijven actief in “assistive technologies” die gelinkt werden met de Belfirst databank (zie sectie 1.1), wordt nagegaan tot welke NACE sectoren ze behoren. Eerst wordt gekeken naar het aantal bedrijven in de primaire, secundaire, tertiaire en quartaire sectoren. Vervolgens worden deze analyses verfijnd naar NACE secties en tenslotte naar de NACE 4-cijfer sectoren. Deze laatste betreft het meest verfijnde niveau van economische sectorclassificatie. In een laatste stap wordt gekeken naar het relatief aantal bedrijven actief in “assistive technologies” ten aanzien van de populatie van Vlaamse bedrijven op NACE 4-cijfer niveau. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat het aantal bedrijven per NACE 4-cijfer sectoren sterk uiteenloopt. Een NACE 4-cijfer sector die slechts een beperkt aantal bedrijven telt, kan immers van belang zijn voor “assistive technologies” indien, relatief ten aanzien van de populatie van Vlaamse bedrijven, een groot aandeel van bedrijven actief zijn in “assistive technologies”.

Tabel 6 geeft de verdeling van de 3.318 bedrijven per NACE sector weer. Uit tabel 6 blijkt dat de bedrijven actief in “assistive technologies” veelal in de tertiaire en de secundaire sector zitten en in veel mindere mate in de quartaire en de primaire sector. De bedrijven in de primaire sector zijn actief in landbouw, jacht en bosbouw (sectie A) maar zijn zeer beperkt in aantal. De bedrijven in de secundaire sector zijn hoofdzakelijk actief in de industrie (sectie C) en de bouwnijverheid (sectie F). Bedrijven actief in “assistive technologies” uit de tertiaire sector zijn voornamelijk bedrijven uit de groot-en detailhandel en de reparatie van auto's en motorfietsen (sectie G), en in minder mate de vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (sectie M), informatie- en communicatiebedrijven (sectie J), alsook administratieve en ondersteunende diensten (sectie N). Bedrijven actief in “assistive technologies” uit de quartaire sector betreffen vooral bedrijven actief in de menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (sectie Q), en in mindere mate overige diensten (sectie S) en het onderwijs (sectie P). Gezamenlijk omvatten de groot- en detailhandel en de reparatie van auto's en motorfietsen (tertiaire sector, sectie G), de bouwnijverheid (secundaire sector, sectie F) en de industrie (secundaire sector, sectie I) 85% van de bedrijven uit de dataset.

Tabel 6: Aantal bedrijven per sector

Sectie	Omschrijving	Aantal bedrijven	Aandeel
Primaire sector		4	0%
A	Landbouw, jacht en bosbouw	4	0%
B	Winning van delfstoffen	0	0%
Secundaire sector		1.291	39%
C	Industrie	499	15%
D	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	1	0%
E	Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	3	0%
F	Bouwnijverheid	788	24%

Tertiaire sector		1.879	57%
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	1.540	46%
H	Vervoer en opslag	27	1%
I	Verschaffen van accommodatie en maaltijden	1	0%
J	Informatie en communicatie	86	3%
K	Financiële activiteiten en verzekeringen	14	0%
L	Exploitatie van en handel in onroerend goed	36	1%
M	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	108	3%
N	Administratieve en ondersteunende diensten	67	2%
Quartaire sector		144	4%
O	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	1	0%
P	Onderwijs	24	1%
Q	Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	85	3%
R	Kunst, amusement en recreatie	1	0%
S	Overige diensten	33	1%
T	Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik	0	0%
U	Extraterritoriale organisaties en lichamen.	0	0%
TOTAAL		3.318	100%

In een volgende stap worden bovenstaande resultaten verfijnd naar NACE 4-cijfer sectoren. Tabel 7 geeft de 25 belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren weer op basis van het aantal bedrijven actief in “assistive technologies”. Gezamenlijk vertegenwoordigen deze 25 NACE 4-cijfer sectoren 2.179 bedrijven of twee derde van de bedrijven uit de dataset. Zoals blijkt uit de vorige tabel, is de groot- en detailhandel, reparatie van auto’s en motorfietsen (sectie G) de belangrijkste sector voor bedrijven in “assistive technologies”, gevolgd door de bouwnijverheid (sectie F) en de industrie (sectie C).

Eén derde van de bedrijven actief in de groot- en detailhandel, reparatie van auto’s en motorfietsen (sectie G) bevinden zich in de NACE 4-cijfer sectoren groothandel in farmaceutische producten, detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels en apothekers in gespecialiseerde winkels. Daarnaast zijn er heel wat bedrijven actief in de groot- of detailhandel in allerlei bouwmaterialen, verven, meubelen en verlichting, in de groot- of detailhandel in huishoudelijke apparaten en consumentenartikelen, en de groot- of detailhandel in computers, randapparatuur en software. Ook de bedrijven actief in de handel in auto’s en lichte bestelwagens, alsook het onderhoud en de reparatie van motorvoertuigen vormen een belangrijke component van de bedrijven in de groot- en detailhandel, reparatie van auto’s en motorfietsen (sectie G) die actief zijn in “assistive technologies”.

Bedrijven in de bouwnijverheid (sectie F) actief in “assistive technologies” zijn vooral te vinden in de gespecialiseerde bouwwerkzaamheden als loodgieterij, schrijnwerkerij, en de elektrische installaties, maar ook in de bouw en de ontwikkeling van bouwprojecten in de burgerlijke en utiliteitsbouw.

Bedrijven actief in “assistive technologies” in de industrie (sectie C) betreffen vooral bedrijven actief in de vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden, en in minder mate bedrijven actief in de vervaardiging van metalen deuren en vensters en bedrijven actief in de vervaardiging van farmaceutische producten.

In de tertiaire sector of de sector van de commerciële dienstverlening, zijn naast de groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen (sectie G), ook de informatie en communicatiesector (sectie J) en de vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (sectie M) van belang voor “assistive technologies”. In deze twee laatstgenoemde sectoren zitten zowel bedrijven actief in het ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten, alsook adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer en bedrijfsvoering.

De quataire sector of de sector van niet-commerciële dienstverlening is in termen van aantal bedrijven actief in “assistive technologies” minder van belang dan de secundaire sector (industrie en bouw) en de tertiaire sector (commerciële dienstverlening). Desalniettemin bevat de quataire sector ook een behoorlijk aantal bedrijven en organisaties actief in de menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (sectie Q), met name in de sector van de overige menselijke gezondheidszorg. Deze sector bevat bedrijven en organisaties die zich inzetten voor de volksgezondheid en onder meer diensten als thuisverpleging, ziekenvervoer, hulp bij evenementen en rampen aanbieden.

De bijlage geeft een volledig overzicht van NACE 4-cijfer sectoren en het aantal bedrijven per sector.

Tabel 7: Belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren in termen van absoluut aantal bedrijven

NACE-Code	Omschrijving	Aantal bedrijven
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen		
46	Groothandel en handelsbemiddeling	
46.46	Groothandel in farmaceutische producten	378
46.69	Groothandel in andere machines en werktuigen	115
46.73	Groothandel in hout, bouwmaterialen en sanitair	81
46.49	Groothandel in andere consumentenartikelen	71
46.43	Groothandel in elektrische huishoudelijke apparaten	39
46.90	Niet-gespecialiseerde groothandel	32
46.51	Groothandel in computers, randapparatuur en software	29
47	Detailhandel	
47.74	Detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels	100
47.78	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	87
47.59	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	80
47.52	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	62

47.73	Apothekers in gespecialiseerde winkels	44
47.41	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	29
45	Groot- en detailhandel in en onderhoud en reparatie van motorvoertuigen en motorfietsen	
45.11	Handel in auto's en lichte bestelwagens (= 3,5 ton)	73
45.20	Onderhoud en reparatie van motorvoertuigen	30
F Bouwnijverheid		
43	Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	
43.22	Loodgieterswerk, installatie van verwarming en klimaatregeling	225
43.32	Schrijnwerk	198
43.21	Elektrische installatie	133
41	Bouw van gebouwen; ontwikkeling van bouwprojecten	
41.20	Burgerlijke en utiliteitsbouw	82
C Industrie		
32	Overige industrie	
32.50	Vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	119
25	Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	
25.12	Vervaardiging van metalen deuren en vensters	31
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	
21.20	Vervaardiging van farmaceutische producten	29
J Informatie en communicatie		
62	Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten	
62.01	Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's	49
M Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten		
70	Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	
70.22	Overige adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering	34
Q Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening		
86	Menselijke gezondheidszorg	
86.90	Overige menselijke gezondheidszorg	29

Het (absoluut) aantal bedrijven per NACE 4-cijfer sector in Vlaanderen verschilt sterk, waarbij met name de sectoren van groothandel en handelsbemiddeling (NACE 46), detailhandel (NACE 47), gespecialiseerde bouwwerkzaamheden (NACE 43) en de activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer (NACE 70) hierboven besproken, een groot aantal bedrijven tellen in Vlaanderen ten opzichte van andere sectoren. Daarom worden naast de absolute aantallen bedrijven,

ook het relatief aantal bedrijven per sector bestudeerd. Het relatief aantal bedrijven in een sector wordt hierbij gedefinieerd als het aantal bedrijven actief in “assistive technologies” (gebaseerd op de databank van 3.318 bedrijven) ten opzichte van alle bedrijven met hoofdzetel in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest) in dezelfde sector.

Tabel 8 geeft de NACE 4-cijfer sectoren weer waarvoor het relatief aantal bedrijven het hoogst zijn¹². Voor elk van deze NACE 4-cijfer sectoren bedraagt het aandeel van bedrijven actief in “assistive technologies” ten opzichte van het totaal van de Vlaamse bedrijven in dezelfde sector meer dan 10%¹³.

Ook in deze tabel komt het belang van de groot- en detailhandel (sectie G) naar voor wat betreft bedrijven actief in “assistive technologies”. De belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren binnen de groot- en detailhandel betreffen de groothandel in farmaceutische producten en de detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels.

Opvallend is dat de industrie, ook wel de maakindustrie genoemd vermits het om die economische activiteiten gaat waarbij materialen machinaal tot nieuwe producten worden verwerkt, zeer sterk vertegenwoordigd is in de tabel. Belangrijke NACE 4-cijfer sectoren in de industrie (sectie C) in termen van relatief aantal bedrijven, zijn de sectoren van de vervaardiging van farmaceutische producten, de vervaardiging van optische instrumenten en van foto- en filmmapparatuur (onder meer brillenglazen en lasers), de vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden, en de vervaardiging van chemische producten, industriële gassen en andere. Daarnaast betreft het ook NACE 4-cijfer sectoren actief in het vervaardigen van transportmiddelen, met name fietsen en invalidenwagens, carrosserieën voor motorvoertuigen; aanhangwagens en opleggers, hijs-, hef- en transportwerktuigen (liften). Verder bevat de tabel ook de sector van de vervaardiging van meubelen, en meer specifiek de vervaardiging van matrassen.

¹² NACE 4-cijfer sectoren met minder dan 4 bedrijven in de datasets werden niet weerhouden in de tabel.

¹³ Elk van de bovenliggende NACE 2-cijfer sectoren, met uitzondering van de detailhandel (NACE 47), behoren eveneens tot de top van NACE 2-cijfer sectoren in termen van het relatief aantal van bedrijven.

Tabel 8: Belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren in termen van relatief aantal bedrijven tov Vlaanderen

NACE-Code	Omschrijving	Absoluut aantal bedrijven	Relatief aantal bedrijven (%)
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen			
46	Groothandel en handelsbemiddeling		
46.46	Groothandel in farmaceutische producten	378	52,72
46.65	Groothandel in kantoormeubelen	6	16,22
47	Detailhandel		
47.74	Detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels	100	38,91
C Industrie			
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten		
21.20	Vervaardiging van farmaceutische producten	29	35,37
26	Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten		
26.70	Vervaardiging van optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur	4	25,00
32	Overige industrie		
32.50	Vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	119	22,62
30	Vervaardiging van andere transportmiddelen		
30.92	Vervaardiging van fietsen en invalidenwagens	6	20,00
20	Vervaardiging van chemische producten		
20.11	Vervaardiging van industriële gassen	4	19,05
20.59	Vervaardiging van andere chemische producten, n.e.g.	8	10,81
31	Vervaardiging van meubelen		
31.03	Vervaardiging van matrassen	5	17,86
29	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers		
29.20	Vervaardiging van carrosserieën voor motorvoertuigen; aanhangwagens en opleggers	6	10,71
28	Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.		
28.22	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen	10	10,53

2.1.3 Producten

In het kader van deze studie werden producten die relevant zijn voor “assistive technologies” door leden van de klankbordgroep van Flanders’ Care geïdentificeerd aan de hand van de HS-codering (Harmonized System). In totaal werden 204 relevante HS-codes weerhouden. Deze HS-codes stemmen overeen met producten, al dan niet uit specifieke materialen (bv. wastafels uit keramiek en wastafels uit kunststof), in specifieke vormen (bv. drukkenschakelaars en draaischakelaars) of met specifieke functies (bv. zitstoelen, tandartsstoelen). De meeste van de geïdentificeerde producten betreffen generieke producten. Ze worden zowel gebruikt door mensen met beperking als door zorgverleners (bv. bloeddrukmeters) of ze worden gebruikt door mensen met en zonder beperking (bv. wasbakken). Slechts een beperkt aantal producten zijn specifiek voor mensen met een beperking (invalidewagens, prothesen, hoorapparaten).

HS-codes zijn gelinkt aan NACE-sectoren. Het merendeel (91%) van al de HS-codes zijn gerelateerd aan de industrie (sectie C). De overige HS-codes zijn vooral gelinkt aan de primaire sector¹⁴.

In wat volgt worden eerst de belangrijkste productgroepen voor “assistive technologies” geïdentificeerd. We maken hiervoor gebruik van de indeling van de HS-codering in hoofdstukken en gaan het aantal HS-codes gerelateerd aan “assistive technologies” na per hoofdstuk. Vervolgens worden de productgroepen meer in detail, tot op het productniveau (HS-code), besproken. Voor de belangrijkste productgroepen geven we ook aan door welke sectoren (NACE 4-cijfer) deze producten vervaardigd worden.

Tabel 9 geeft de 4 belangrijkste hoofdstukken van de HS-classificatie weer waartoe het merendeel (81%) van de HS-codes gerelateerd aan “assistive technologies” behoren. Het betreft optische instrumenten, medische en chirurgische instrumenten, apparaten en toestellen (hoofdstuk 90), elektrische machines en toestellen voor het opnemen, weergeven van geluid en beelden (hoofdstuk 85), meubelen (hoofdstuk 94) en voertuigen (hoofdstuk 87).

¹⁴ Van al de HS-codes is 7.5% gelinkt aan de primaire sector (sectie A & B), 92% aan de secundaire sector (sectie C, D & E), en de overige 0.5% aan de tertiaire (sectie J & M) en quataire (sectie R & S) sector.

Tabel 9: Belangrijkste productgroepen (hoofdstukken HS-classificatie)

Omschrijving	HS-codes
Hoofdstuk 90 - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen	75
Hoofdstuk 85 - Elektrische Machines, Apparaten, Uitrustingsstukken, Alsmede Delen Daarvan; Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Geluid, Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Beelden En Geluid Voor Televisie, Alsmede Delen En Toebehoren Van Deze Toestellen	49
Hoofdstuk 94 - Meubelen (Ook Voor Medisch Of Voor Chirurgisch Gebruik); Artikelen Voor Bedden En Dergelijke Artikelen; Verlichtingstoestellen, Elders Genoemd Noch Elders Onder Begrepen; Lichtreclames, Verlichte Aanwijzingsborden En Dergelijke Artikelen; Geprefabriceerde Bouwwerken	21
Hoofdstuk 87 - Automobielen, Tractors, Rijwielen, Motorrijwielen En Andere Voertuigen Voor Vervoer Over Land, Alsmede Delen En Toebehoren Daarvan	20

Tabel 10 geeft de overige 15 hoofdstukken van de HS-classificatie waartoe de HS-codes behoren, waaronder de farmaceutische producten (hoofdstuk 30) en watten (hoofdstuk 56) de belangrijkste zijn in termen van aantal HS-codes (respectievelijk 8 en 5). Onder de andere hoofdstukken vallen minder dan 5 HS-codes.

Tabel 10: Overige productgroepen (hoofdstukken HS-classificatie)

Omschrijving
Hoofdstuk 1 - Levende Dieren
Hoofdstuk 30 - Farmaceutische Producten
Hoofdstuk 38 - Diverse Producten Van De Chemische Industrie
Hoofdstuk 39 - Kunststof En Werken Daarvan
Hoofdstuk 40 - Rubber En Werken Daarvan
Hoofdstuk 56 - Watten, Vilt En Gebonden Textielvlies; Speciale Garens; Bindgaren, Touw En Kabel, Alsmede Werken Daarvan
Hoofdstuk 64 - Schoeisel, Beenkappen En Dergelijke Artikelen; Delen Daarvan
Hoofdstuk 69 - Keramische Producten
Hoofdstuk 70 - Glas En Glaswerk
Hoofdstuk 76 - Aluminium En Werken Van Aluminium
Hoofdstuk 82 - Gereedschap; Messenmakerswerk, Lepels En Vorken, Van Onedel Metaal; Delen Van Deze Artikelen Van Onedel Metaal
Hoofdstuk 84 - Kernreactoren, Stoomketels, Machines, Toestellen En Mechanische Werktuigen, Alsmede Delen Daarvan
Hoofdstuk 91 – Uurwerken
Hoofdstuk 95 - Speelgoed, Spellen, Artikelen Voor Ontspanning En Sportartikelen; Delen En Toebehoren Daarvan
Hoofdstuk 96 - Diverse Werken

Tabel 11 geeft een overzicht van de diverse producten relevant voor “assistive technologies” die vallen onder hoofdstuk 90. Deze productgroep omvat contactlenzen, brillenglazen en monturen, instrumenten; apparaten en toestellen voor de geneeskunde, de chirurgie en de tandheelkunde zoals naalden, boormachines, bloeddrukmeters, endoscopen, kunstnieren, apparaten voor diathermie, transfusietoestellen, narcose-instrumenten, apparaten voor zenuwprikkeling; toestellen voor mechanische therapie voor massage en voor psychotechniek, orthopedische artikelen en toestellen waaronder kunsttanden, gewrichtsprothesen en oogprothesen. Al deze producten worden vervaardigd door de industriële sector medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden (NACE 32.50). Hoofdstuk 90 bevat verder ook andere apparaten en toestellen voor de geneeskunde, de chirurgie en de tandheelkunde zoals elektrodiografen, ultrasone diagnoseapparaten, scintigrafische apparaten; hoorapparaten voor hardhorigen en hartstimulatoren; toestellen voor röntgenfotografie of voor röntgentherapie. Deze producten worden vervaardigd door bedrijven actief in de industriële sector bestralingsapparatuur en elektromedische en elektrotherapeutische apparatuur (NACE 26.60). Tenslotte bevat hoofdstuk 90 ook binocles, verrekijkers: andere, filmcamera’s en projectietoestellen, lasers, andere dan laserdioden. Deze worden vervaardigd door de sector optische instrumenten en foto- en filmapparatuur (NACE 26.70).

Tabel 11: Hoofdstuk 90 en bijhorende producten relevant voor “assistive technologies”

Hoofdstuk 90 - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen

Kabels voor beeldbegeleiding

Contactlenzen

Brillenglazen

Monturen voor brillen

Binocles, verrekijkers: andere

Filmcamera’s

Projectietoestellen, Vergrotings- En Verkleiningstoestellen

Lasers, andere dan laserdioden

Apparaten En Toestellen Voor Elektrodiagnose (o.a. elektrodiografen, ultrasone diagnoseapparaten, scintigrafische apparaten)

Spuiten en naalden

Boormachines en andere tandheelkundige uitrustingsstukken

Instrumenten, apparaten en toestellen voor de oogheelkunde

Andere Instrumenten, Apparaten En Toestellen (o.a. bloeddrukmeters, endoscopen, kunstnieren, apparaten voor diathermie, transfusietoestellen, narcose-instrumenten, apparaten voor zenuwprikkeling)

Toestellen Voor Mechanische Therapie; Toestellen Voor Massage; Toestellen Voor Psychotechniek

Andere Ademhalingstoestellen En Gasmaskers, Andere Dan Beschermingsmaskers

Orthopedische Artikelen En Toestellen, Alsmede Artikelen En Toestellen Voor De Behandeling Van Breuken In Het Beendergestel
 Kunsttanden
 Gewrichtsprothesen, oogprothesen, andere prothesen
 Hoorapparaten voor hardhorigen
 Hartstimulatoren

Röntgentoestellen Voor Medisch, Chirurgisch, Tandheelkundig Of Veeartsenijkundig Gebruik, Toestellen Voor Röntgenfotografie Of Voor Röntgentherapie

Tabel 12 geeft de producten relevant voor “assistive technologies” weer die vallen onder hoofdstuk 85. Het betreft onder meer magneetbanden, magneetschijven, optische dragers, intelligente kaarten en andere dragers voor het opnemen van geluid en voor dergelijke doeleinden. Deze zijn gerelateerd aan de dienstensector overige uitgeverijen van software (NACE 58.29). Verder bevat hoofdstuk 85 ook telefoontoestellen en andere toestellen voor het zenden of ontvangen of regenereren van spraak, van beelden of van andere gegevens, met name lijntelefoontoestellen, basisstations, parlofoons, videofoontoestellen en dergelijke meer, alsook andere elektrische toestellen voor hoorbare of zichtbare signalen. Deze toestellen worden vervaardigd door de industriële sector communicatieapparatuur (NACE 26.30). Video-opname en video-weergaveapparaten, draagbare ontvangtoestellen voor het oproepen van of berichtgeving aan personen, monitors en projectietoestellen met Lcd-beeldscherm of plat beeldscherm vallen eveneens onder hoofdstuk 85 en worden vervaardigd door de industriële sector consumentenelektronica (NACE 26.40). Magnetische dragers en platen voor afleessystemen door middel van laserstraal worden vervaardigd door de industriële sector magnetische en optische media (NACE 26.80). Elektromechanische toestellen voor huishoudelijk gebruik (bv. apparaten voor het malen, mengen van voeding) en scheerapparaten worden vervaardigd door de industriële sector elektrische huishoudapparaten (NACE 27.51). Andere dan magneetbanden en magneetschijven, platen voor het weergeven van vormen van instructies, gegevens, geluid en beeld zoals digitale versatile discs (dvd) zijn gerelateerd aan de dienstensector productie van films en video- en televisieprogramma's (NACE 59.11).

Tabel 12: Hoofdstuk 85 en bijhorende producten relevant voor “assistive technologies”

Hoofdstuk 85 - Elektrische Machines, Apparaten, Uitrustingsstukken, Alsmede Delen Daarvan; Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Geluid, Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Beelden En Geluid Voor Televisie, Alsmede Delen En Toebehoren Van Deze Toestellen

Elektromechanische Toestellen Voor Huishoudelijk Gebruik
 Scheerapparaten

Andere Toestellen Voor Verlichting Of Voor Het Geven Van Zichtbare Signalen
 Andere Toestellen Voor Het Geven Van Geluidssignalen

Telefoontoestellen en Andere Toestellen Voor Het Zenden Of Ontvangen of Regenereren Van Spraak, Van Beelden Of Van Andere Gegevens (o.a. lijntelefoontoestellen, basisstations, parlofoons, videofoontoestellen)

Video-opname en video-weergaveapparaten

Platen, Banden, Niet-Vluchtige Geheugens Op Basis Van Halfgeleiders, „Intelligente Kaarten” En Andere Draggers Voor Het Opnemen Van Geluid Of Voor Dergelijke Doeleinden,

Monitors en projectietoestellen met Lcd-beeldscherm of plat beeldscherm

Andere Elektrische Toestellen Voor Hoorbare Of Voor Zichtbare Signalen

Schakelaars

Elektrische Toestellen Met Vertaal- Of Woordenboekfuncties

Tabel 13 toont de producten die vallen onder hoofdstuk 94. Het betreft onder meer draaistoelen, diverse zitmeubelen (met onderstel van hout, metaal) die worden vervaardigd door de industriële sector meubelen (NACE 31.00), matrassen (van rubber, kunststof, met metalen binnenvering) vervaardigd door de industriële sector matrassen (NACE 31.03), slaapzakken (gevuld met veren of dons, andere) vervaardigd door de industriële sector geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding (NACE 13.92). Verder omvat hoofdstuk 94 meubelen voor geneeskundig, chirurgisch of tandheelkundig gebruik zoals operatietafels, onderzoektafels, verstelbare bedden voor klinisch gebruik vervaardigd door de industriële sector medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden (NACE 32.50) en mobiele bungalows vervaardigd door de industriële sector schrijn- en timmerwerk (NACE 16.23).

Tabel 13: Hoofdstuk 94 en bijhorende producten relevant voor “assistive technologies”

Hoofdstuk 94 - Meubelen (Ook Voor Medisch Of Voor Chirurgisch Gebruik); Artikelen Voor Bedden En Dergelijke Artikelen; Verlichtingstoestellen, Elders Genoemd Noch Elders Onder Begrepen; Lichtreclames, Verlichte Aanwijzingsborden En Dergelijke Artikelen; Geprefabriceerde Bouwwerken

Zitmeubelen en draaistoelen

Meubelen Voor Geneeskundig, Voor Chirurgisch, Voor Tandheelkundig Of Voor Veeartsenijkundig Gebruik (Bijvoorbeeld Operatietafels, Onderzoektafels, Verstelbare Bedden Voor Klinisch Gebruik)

Kasten met laden en kaartkasten
Meubelen van hout

Elementen voor aanbouwkeuken

Matrassen

Mobiele bungalows

Tabel 14 bevat de producten relevant voor “assistive technologies” die behoren tot hoofdstuk 87. Deze productgroep omvat de rijwielen, invalidenwagens, alsook delen en toebehoren, kinderwagens vervaardigd door de industriële sector fietsen en invalidenwagens (NACE 30.92). Voertuigen, speciaal ontworpen voor het zich verplaatsen en voertuigen met een elektromotor vervaardigd door de industriële sector auto’s (NACE 29.10) en aanhangwagens en opleggers: andere vervaardigd door de industriële sector andere transportmiddelen (NACE 30.99).

Tabel 14: Hoofdstuk 87 en bijhorende producten relevant voor “assistive technologies”

Hoofdstuk 87 - Automobielen, Tractors, Rijwielen, Motorrijwielen En Andere Voertuigen Voor Vervoer Over Land, Alsmede Delen En Toebehoren Daarvan
Voertuigen, speciaal ontworpen voor het zich verplaatsen Voertuigen met een elektromotor
Tweewielige rijwielen, delen en toebehoren
Invalidenwagens, delen en toebehoren
Kinderwagens
Aanhangwagens en opleggers: andere

Tot slot geeft tabel 15 een overzicht van de producten die vallen onder de andere 15 hoofdstukken met producten relevant voor “assistive technologies”. Hierbij gaat het onder andere om watten van textielstof, die vallen onder hoofdstuk 56, inlegzolen die vallen onder hoofdstuk 64 en luiers, inlegluiers en incontinentieproducten die vallen onder hoofdstuk 96.

Tabel 15: Overige hoofdstukken en bijhorende producten relevant voor “assistive technologies”

Hoofdstuk 1 - Levende Dieren
Huisdieren
Hoofdstuk 30 - Farmaceutische Producten
Menselijk bloed en andere bloedfractie en immunologische producten
Watten, Gaas, Verband, Hechtpleisters En Dergelijke Artikelen
Reagentia Voor Het Bepalen Van Bloedgroepen Of Van Bloedfactoren
Hoofdstuk 38 - Diverse Producten Van De Chemische Industrie
Reageermiddelen Voor Diagnose Of Voor Laboratoriumgebruik; Gecertificeerde Referentiematerialen

Hoofdstuk 39 - Kunststof En Werken Daarvan
Aminoharsen, Fenolharsen En Polyurethanen, In Primaire Vormen: andere Badkuipen, Douchebakken, Gootstenen, Wasbakken, Bidets, Closetpotten, -Brillen En -Deksels, Stortbakken En
Hoofdstuk 40 –Rubber En Werken Daarvan
Hygiënische En Farmaceutische Artikelen (Spenen Daaronder Begrepen)
Hoofdstuk 56 - Watten, Vilt En Gebonden Textielvlies; Speciale Garens; Bindgaren, Touw En Kabel, Alsmede Werken Daarvan
Watten Van Textielstof
Hoofdstuk 64 - Schoeisel, Beenkappen En Dergelijke Artikelen; Delen Daarvan
Schoeisel Met Buitenzool Van Rubber Of Van Kunststof: andere Andere schoeisel Inlegzolen En Andere Losse Inlegstukken
Hoofdstuk 69 - Keramische Producten
Gootstenen, Wasbakken, Zuilen Voor Wasbakken, Badkuipen, Bidets, Closetpotten, Stortbakken, Urinoirs En Dergelijke Artikelen Voor Sanitair Gebruik
Hoofdstuk 70 - Glas En Glaswerk
Flessen, Flacons, Bokalen, Potten, Buisjes, Ampullen; Weckglazen; Stoppen, Deksel En Andere Sluitingen Brillenglazen Voor De Verbetering Van De Gezichtsscherpte
Hoofdstuk 76 - Aluminium En Werken Van Aluminium
Toiletartikelen En Sanitaire Artikelen, Alsmede Delen Daarvan
Hoofdstuk 82 - Gereedschap; Messenmakerswerk, Lepels En Vorken, Van Onedel Metaal; Delen Van Deze Artikelen Van Onedel Metaal
Andere Messen Met Vast Lemmet
Hoofdstuk 84 - Kernreactoren, Stoomketels, Machines, Toestellen En Mechanische Werktuigen, Alsmede Delen Daarvan
Toestellen Voor Het Filtreren Of Zuiveren Van Andere Gassen Toetsenborden Schijfengeheugeneenheden (optische, magneto-optische)

Hoofdstuk 91 – Uurwerken

Wekker en klokjes
Controleklokken; Uurstempels En Tijdregistreertoestellen

Hoofdstuk 95 - Speelgoed, Spellen, Artikelen Voor Ontspanning En Sportartikelen; Delen En Toebehoren Daarvan

Fitnessapparaten Met Instelbare Weerstandscntrole

Hoofdstuk 96 - Diverse Werken

Luiers en inlegluiers
incontinentieproducten

2.2 Beschrijving van de economische activiteit

Uit de vorige sectie bleek dat de groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen (sectie G) de belangrijkste sector is voor bedrijven in "assistive technologies", gevolgd door de bouwnijverheid (sectie F) en de industrie (sectie C), in termen van het absoluut aantal bedrijven. In termen van het relatieve aantal bedrijven, komen een aantal industriële, vrij gespecialiseerde, sectoren in de analyses naar boven zoals de vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten (NACE 32.50) en de vervaardiging van fietsen en invalidenwagens (NACE 30.92). Sectoren die zowel in termen van absoluut als relatief aantal bedrijven belangrijk zijn, zijn de groothandel in farmaceutische producten en de kleinhandel in medische en orthopedische instrumenten in gespecialiseerde winkels.

In deze sectie bestuderen we een aantal kenmerken van bedrijven actief in "assistive technologies", met name de geografische spreiding, de leeftijd en de grootte (in termen van tewerkstelling) en vergelijken deze vervolgens met de volledige populatie van bedrijven in Vlaanderen.

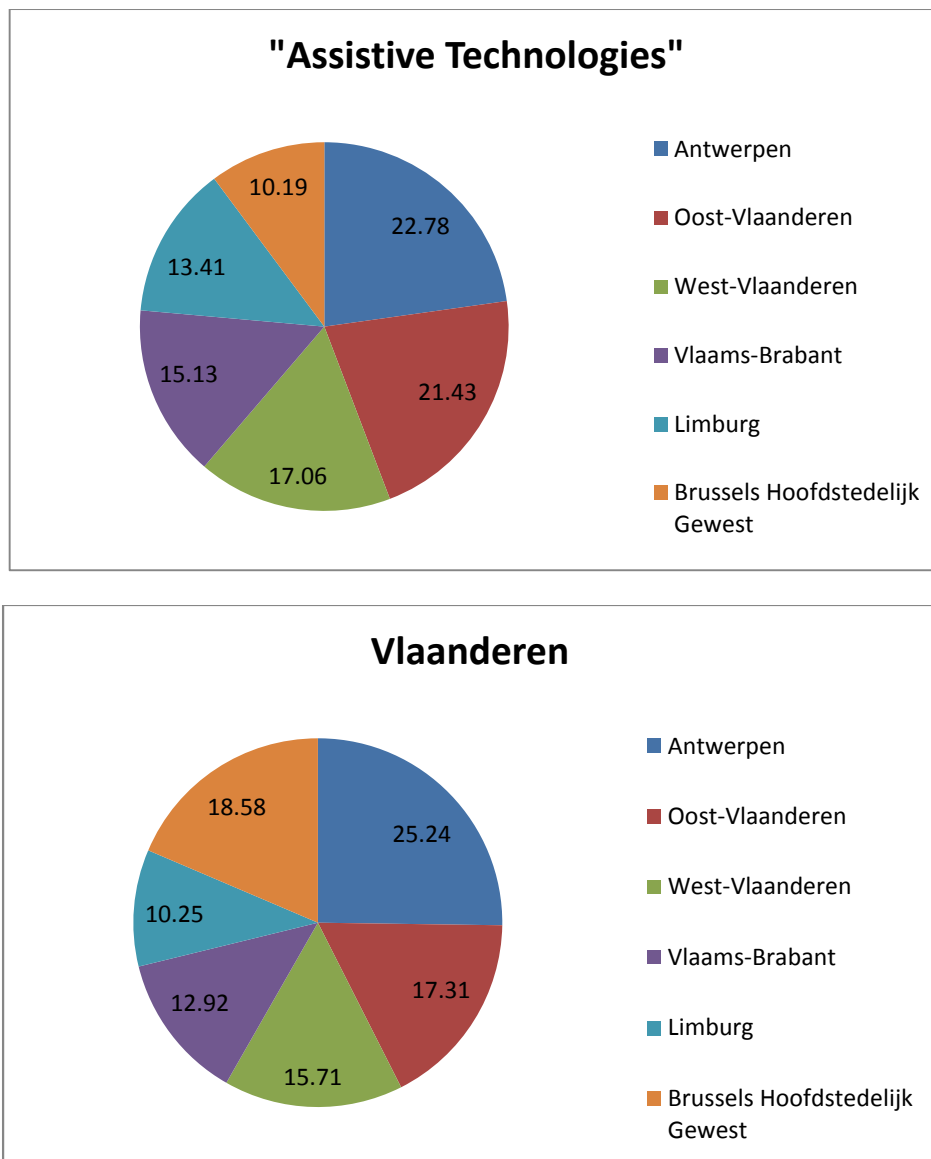
Vervolgens bestuderen we, per economische sector, de totale tewerkstelling van de bedrijven "assistive technologies" en het relatief aandeel ten opzichte van de volledige populatie van Vlaamse bedrijven.

Er dient opgemerkt te worden dat niet voor alle ondernemingen het aantal werknemers beschikbaar zijn in Belfirst. Van de 3.318 ondernemingen "assistive technologies" gelinkt met Belfirst zijn er 2.511 bedrijven (of 76%) met tewerkstellingsgegevens. Bovendien gaat het om de totale tewerkstelling van bedrijven en dus niet noodzakelijk de tewerkstelling in "assistive technologies" vermits de meeste bedrijf ook actief zijn in andere bedrijfsactiviteiten dan "assistive technologies".

2.2.1 Bedrijfskenmerken

Figuur 1 geeft de geografische spreiding van de bedrijven actief in "assistive technologies" in Vlaanderen (inclusief het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en de geografische spreiding van alle bedrijven in Vlaanderen. Deze figuur geeft aan dat "assistive technologies" in elke Vlaamse provincie vertegenwoordigd is. De provincies met de grootste aanwezigheid van bedrijven "assistive technologies" zijn Antwerpen (22,78% van de bedrijven) en Oost-Vlaanderen (21,43% van de bedrijven). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (10,19% van de bedrijven) en Limburg (13,41% van de bedrijven) zijn de provincies waar er minst bedrijven "assistive technologies" gevestigd zijn. In vergelijking met de totale Vlaamse economie is de aanwezigheid van bedrijven "assistive technologies" in Brussel relatief lager. Dit kan te maken hebben met het feit dat de lijst van bedrijven wel bedrijven bevat uit de databank van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) maar niet van de Brusselse tegenhanger, Personne Handicapée Autonomie Recherche (PHARE). Daarnaast dient ook opgemerkt te worden dat het steeds om de ligging van de hoofdzetel van bedrijven gaat en de analyses dus geen individuele vestigingen van bedrijven in rekening brengen.

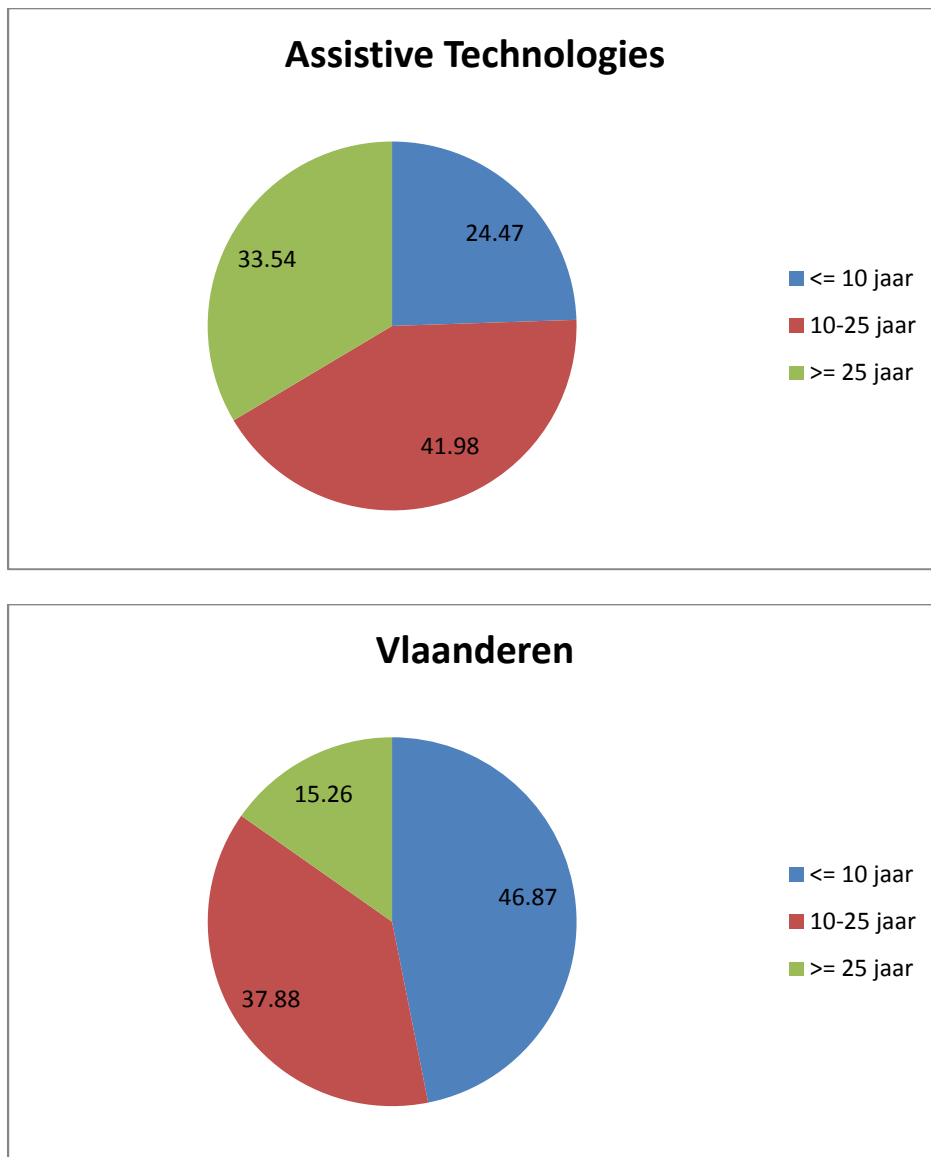
Figuur 1: Geografische spreiding per provincie (in %) van bedrijven actief in “assistive technologies” versus alle Vlaamse bedrijven

Figuur 2 toont de verdeling van de ondernemingen binnen drie leeftijdscategorieën: tot 10 jaar oud, tussen 10 en 25 jaar oud en ouder dan 25 jaar. Een vierde van de ondernemingen actief in “assistive technologies” is 10 jaar of jonger, iets meer dan 40% is tussen de 10 en 25 jaar oud en ongeveer een derde bestaat al langer dan 25 jaar. Wanneer de verdeling van bedrijven “assistive technologies” per leeftijd vergeleken wordt met de volledige populatie van bedrijven in Vlaanderen, dan blijkt dat bedrijven van “assistive technologies” gemiddeld gezien ouder zijn. Zo is in Vlaanderen bijna de helft (46%) van de ondernemingen maximum 10 jaar geleden opgericht. Ook het aantal ondernemingen dat ouder is dan 25 jaar is met 33.54% veel hoger voor bedrijven “assistive technologies” dan voor het

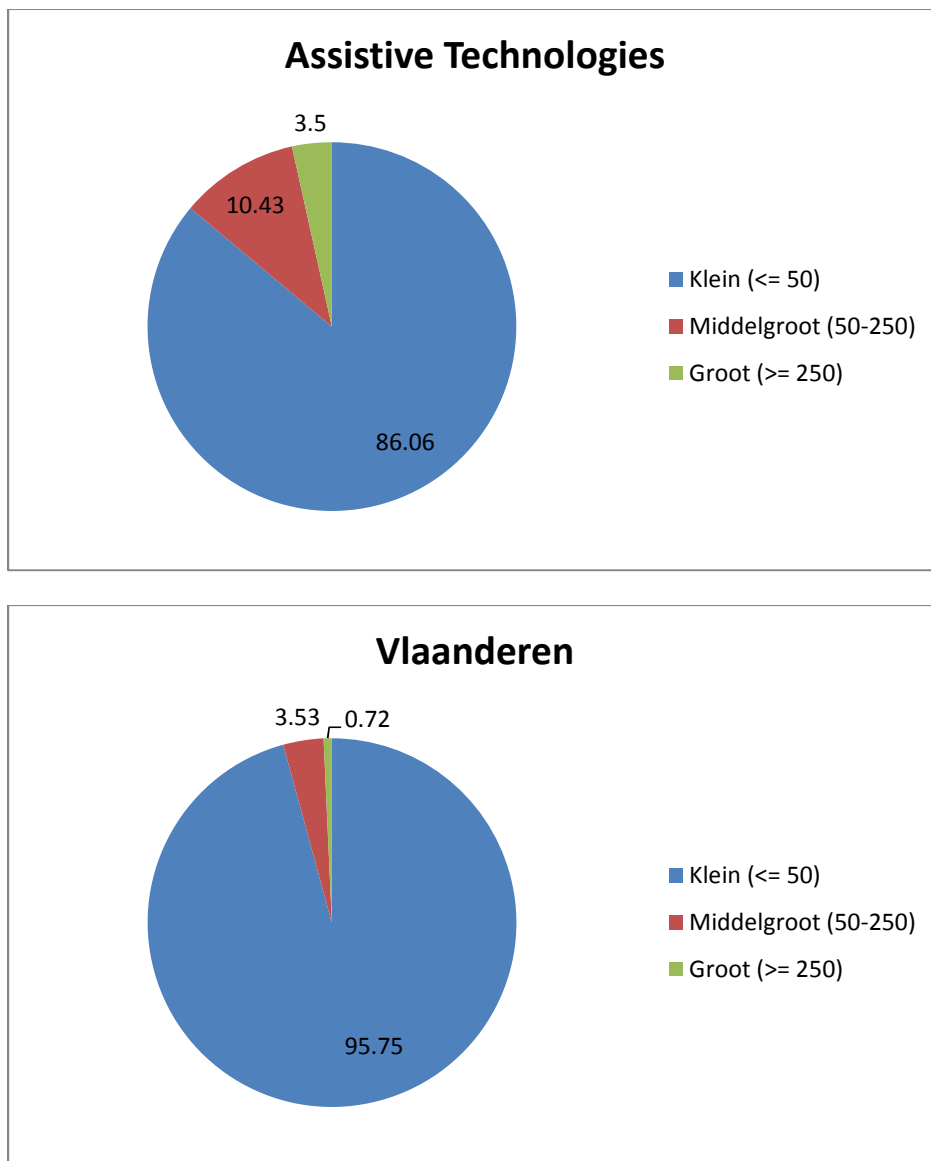
geheel van Vlaamse bedrijven (15.26%). Dit blijkt ook uit de gemiddelde leeftijd van de ondernemingen. Voor de totale Vlaamse economie is de gemiddelde leeftijd van bedrijven 14 jaar, voor de bedrijven “assistive technologies” in deze studie, is de gemiddelde leeftijd van 22 jaar hoger.

Figuur 2: Verdeling van de bedrijven volgens leeftijdscategorie (in %) voor “assistive technologies” en voor de totale economie in Vlaanderen

Naast de ligging en de leeftijd van de ondernemingen, wordt nagegaan hoe de verdeling van de ondernemingen is in termen van grootte, gemeten aan de hand van tewerkstelling. Figuur 3 toont de verdeling van de 2.511 ondernemingen en voor de totale Vlaamse economie in drie grootteklassen: kleine ondernemingen (maximaal 50 werknemers), middelgrote ondernemingen (tussen 50 en 250 werknemers) en grote ondernemingen (minstens 250 werknemers). Het merendeel van de ondernemingen “assistive technologies” (86%) zijn, met maximaal 50 werknemers, kleine ondernemingen, 10% van de ondernemingen is middelgroot (tussen 50 en 250 werknemers) en iets meer dan 3% van de ondernemingen telt meer dan 250 werknemers. Ten opzichte van de Vlaamse economie in zijn geheel, zijn de middelgrote en grote bedrijven meer vertegenwoordigd onder de bedrijven “assistive technologies”.

Figuur 3: Verdeling van de bedrijven per grootteklasse (in %) voor “assistive technologie en voor de totale economie in Vlaanderen

Tabel 16 geeft een overzicht van de gemiddelde tewerkstelling per bedrijf voor de bedrijven “assistive technologies” in de secundaire, de tertiaire en de quataire sector, alsook afzonderlijke cijfers voor de secties industrie (sectie C), de bouwnijverheid (sectie F), de groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (sectie G), de drie belangrijkste secties geïdentificeerd in sectie 2.1 op basis van het aantal bedrijven “assistive technologies”. De gemiddelde tewerkstelling voor een bedrijf “assistive technologies” bedraagt 53 werknemers. De gemiddelde tewerkstelling verschilt echter sterk van sector tot sector. Bedrijven uit de quataire sector zijn met 249 werknemers gemiddeld het grootst. In de secundaire sector zijn bedrijven uit de industrie (gemiddeld 74 werknemers) duidelijk groter dan

bedrijven uit de bouwnijverheid (gemiddeld 15 werknemers). De gemiddelde tewerkstelling in de groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen bedraagt 38 werknemers en is lager dan voor de overige bedrijven in de tertiaire sector.

Tabel 16: Gemiddelde leeftijd voor de ondernemingen in "assistive technologies"

Sectie	Omschrijving	Aantal bedrijven met tewerkstellingsdata	Gemiddelde Tewerkstelling
Secundaire sector		988	39,77
C	Industrie	410	74,30
F	Bouwnijverheid	576	15,15
Tertiaire sector		1.402	45,10
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	1.178	38,14
Quartaire sector		120	249,03
TOTAAL		2.511	52,73

2.2.2 Tewerkstelling

In deze sectie wordt de totale tewerkstelling van de bedrijven “assistive technologies” bestudeerd per economische sector (NACE 4-cijfer). Bemerkt dat het om de totale tewerkstelling van de bedrijven gaat, vermits afzonderlijke cijfers voor de bedrijfsactiviteiten gerelateerd aan “assistive technologies” niet gerapporteerd worden door bedrijven.

Tabel 17 bevat de top NACE 4-cijfer sectoren in termen van totale tewerkstelling van bedrijven “assistive technologies”. De tabel bevat alle NACE 4-cijfer sectoren met een totale tewerkstelling hoger dan 1.500 werknemers. Gezamenlijk zijn al de gerapporteerde sectoren in tabel 17 verantwoordelijk voor twee derde van de totale tewerkstelling van de bedrijven in “assistive technologies”.

Een aantal sectoren in tabel 17 komen overeen met eerder geïdentificeerde sectoren in sectie 2.1, Tabel 7, zoals bijvoorbeeld de sector groothandel in farmaceutische producten (NACE 46.46). In deze tabel komen echter ook heel wat nieuwe sectoren voor. De grootste werkgever wordt gevormd door de quataire sector ziekenhuizen (NACE 86.10). Het gaat voornamelijk om niet-universitaire ziekenhuizen die voorkomen in de FAGG databank, als distributeur/fabrikant van “assistive technologies”. Opvallend is dat er maar 1 sector voorkomt uit de maakindustrie, namelijk de sector vervaardiging van farmaceutische producten (NACE 21.20). Op basis van tewerkstelling is de quataire sector van groot belang, met 4 NACE 4-cijfer sectoren in tabel 17, dit in tegenstelling tot eerdere analyses op basis van aantal bedrijven.

Tabel 17: Belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren in termen van totale tewerkstelling

NACE-Code	Omschrijving	Aantal werknemers
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen		
46	Groothandel	
46.46	Groothandel in farmaceutische producten	9.599
46.69	Groothandel in andere machines en werktuigen	5.456
46.51	Groothandel in computers, randapparatuur en software	2.804
46.73	Groothandel in hout, bouwmaterialen en sanitair	2.595
46.43	Groothandel in elektrische huishoudelijke apparaten	1.959
46.39	Niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen	1.569
47	Detailhandel	
47.52	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	2.761
47.59	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	2.530
47.73	Apothekers in gespecialiseerde winkels	1.927
45	Groot- en detailhandel in en reparatie van auto's en motorfietsen	
45.11	Handel in auto's en lichte bestelwagens (= 3,5 ton)	1.895
G Industrie		
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	

21.20	Vervaardiging van farmaceutische producten	7.609
27	Vervaardiging van elektrische apparatuur	
27.40	Lampen en verlichtingsapparaten	2.011
32	Overige industrie	
32.50	Medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	1.955
26	Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	
26.30	Communicatieapparatuur	1.677
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	
33.20	Installatie van industriële machines, toestellen en werktuigen	1.584
Q Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening		
86	Menselijke gezondheidszorg	
86.10	Ziekenhuizen	13.244
86.90	Overige menselijke gezondheidszorg	1.687
88	Maatschappelijke dienstverlening waarbij geen onderdak wordt verschaft	
88.10	Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting voor ouderen en lichamelijk gehandicapten	5.092
88.99	Overige maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting, n.e.g.	4.598
N Administratieve en ondersteunende diensten		
81	Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging	
81.22	Overige reiniging van gebouwen; industriële reiniging	6.490
F Bouwnijverheid		
43	Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	
43.22	Loodgieterswerk, installatie van verwarming en klimaatregeling	1.808
43.21	Elektrische installatie	1.758
43.32	Schrijnwerk	1.723
J Informatie en communicatie		
61	Telecommunicatie	
61.20	Draadloze telecommunicatie	2.029
M Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten		
71	Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	
71.20	Technische testen en toetsen	1.532

Naast de totale tewerkstelling van bedrijven “assistieve technologies” (weergegeven in tabel 17), is ook de relatieve tewerkstelling ten opzichte van de totale Vlaamse economie, een belangrijke indicatie van het belang van een sector voor “assistive technologies”. Op die manier wordt sectoren geïdentificeerd die minder belangrijk zijn in termen van totale tewerkstelling, maar die wel erg van belang zijn voor

“assistive technologies” omdat de tewerkstelling van bedrijven actief in “assistive technologies” een aanzienlijk deel vormen van de Vlaamse tewerkstelling in de betreffende sectoren.

Tabel 18 geeft de belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren weer op basis van het relatief aandeel van de tewerkstelling van bedrijven “assistive technologies” ten opzichte van de volledige populatie van Vlaamse bedrijven. Tabel 18 bevat alle NACE 4-cijfer sectoren die een relatieve tewerkstelling hebben die hoger is dan 50%. De sector die het grootste relatieve aandeel in tewerkstelling heeft, is de sector detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels (NACE 47.47): 86% van de tewerkstelling in deze sector in Vlaanderen heeft plaats in bedrijven die (in meer of minder mate) actief zijn in “assistive technologies”. Verder blijkt uit tabel 18 ook de sterke vertegenwoordiging van de secundaire sector (de maakindustrie) met 8 verschillende NACE 4-cijfer sectoren. De sector groothandel in farmaceutische producten (NACE 46.46) komt zowel in deze tabel voor als bij de belangrijkste sectoren in termen van aantal bedrijven en tewerkstelling.

Tabel 18: Belangrijkste NACE 4-cijfer sectoren in termen van relatieve tewerkstelling tov Vlaanderen

NACE-Code	Omschrijving	Relatieve tewerkstelling (%)
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen		
47	Detailhandel	
47.74	Detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels	85,67
47.64	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	68,00
46	Groothandel	
46.46	Groothandel in farmaceutische producten	76,16
C Industrie		
20	Vervaardiging van chemische producten	
20.11	Vervaardiging van industriële gassen	80,02
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	
21.20	Vervaardiging van farmaceutische producten	79,05
27	Vervaardiging van elektrische apparatuur	
27.51	Vervaardiging van elektrische huishoudapparaten	78,22
27.40	Vervaardiging van lampen en verlichtingsapparaten	64,72
26	Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	
26.30	Vervaardiging van communicatieapparatuur	77,03
16	Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	
16.22	Vervaardiging van geassembleerde parketvloeren	72,77
17	Vervaardiging van papier en papierwaren	
17.22	Vervaardiging van huishoudelijke en sanitaire papierwaren	72,70
32	Overige industrie	
32.50	Vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	67,30

2.2.3 Export

Van de producten die in sectie 2.1 geïdentificeerd werden als relevant voor “assistive technologies”, wordt het exportbedrag in 2012 gegeven, uitgedrukt in duizenden euro. Zoals aangegeven in vorige sectie, gaat het voornamelijk om generieke producten die zowel gebruikt worden door mensen met beperking als door zorgverleners en mensen zonder beperking. Slechts een beperkt aantal producten zijn specifiek voor mensen met een beperking. Naast het exportbedrag in duizenden euro, wordt ook het belang van de export naar landen binnen de Europese Unie weergegeven als percentage van de totale export.

Tabel 19 geeft de Vlaamse export in 2012 voor producten relevant voor “assistive technologies” per productgroep (hoofdstukken binnen de HS-classificatie), waarbij Vlaamse export gedefinieerd is als export vanuit het Vlaamse gewest¹⁵. De totale export bedraagt 4.545 miljoen euro, waarvan 3.108 miljoen euro of 68% binnen Europa geëxporteerd wordt.

De productgroep optische instrumenten, medische en chirurgische instrumenten, apparaten en toestellen (hoofdstuk 90) vormt veruit de belangrijkste groep producten. Met een exportbedrag van 2.202 miljoen euro in 2012 vertegenwoordigt deze productgroep 48% van de totale Vlaamse export van producten relevant voor “assistive technologies”. 61% van deze export (uitgedrukt in marktwaarde) is bestemd voor markten binnen de Europese Unie. De belangrijkste exportproducten binnen deze productgroep zijn instrumenten, apparaten en toestellen voor de geneeskunde, de chirurgie en de tandheelkunde, alsook orthopedische artikelen en toestellen.

De productgroep elektrische machines en toestellen voor het opnemen, weergeven van geluid en beelden (hoofdstuk 85) vormen een tweede belangrijke groep producten relevant voor “assistive technologies” die naar het buitenland worden geëxporteerd. In 2012 bedroeg de totale exportwaarde van deze producten 1.005 miljoen euro, waarvan 639 miljoen (64%) bestemd voor de Europese markt. Het betreft onder meer de export van monitors en projectietoestellen, en van toestellen voor het ontvangen, omzetten en zenden of regenereren van spraak, beelden of andere gegevens (bv schakelapparaten).

Van minder belang voor de totale export van producten relevant voor “assistive technologies”, maar desalniettemin met hoge Vlaamse exportbedragen zijn de productgroepen meubelen (hoofdstuk 94), met een totale export van 438 miljoen euro, en de productgroepen kunststof en werken daarvan (hoofdstuk 39), voertuigen (hoofdstuk 87) en diverse producten uit de chemische industrie (hoofdstuk 38); met een totale export van ongeveer 200 miljoen euro. De productgroep meubelen (hoofdstuk 94), de productgroep kunststof en werken daarvan (hoofdstuk 39) en de productgroep voertuigen (hoofdstuk 87) zijn bijna uitsluitend gericht op export binnen Europa (80% en meer). Voor de productgroepen optische instrumenten, medische en chirurgische instrumenten, apparaten en

¹⁵ Vermits de analyse op basis van bedrijfsdata ook bedrijven bevat met hoofdzetel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, worden in Bijlage 2 de exportdata gepresenteerd voor de export uit het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

toestellen (hoofdstuk 90) en elektrische machines en toestellen voor het opnemen, weergeven van geluid en beelden (hoofdstuk 85) is de export binnen Europa iets meer dan 60%.

Tabel 19: Exportcijfers (2012) voor producten relevant voor “assistive technologies” per HS-hoofdstuk

Omschrijving	Export (1000 euro)	% EU
Hoofdstuk 1 - Levende Dieren	1.776	100%
Hoofdstuk 30 - Farmaceutische Producten	95.901	92%
Hoofdstuk 38 - Diverse Producten Van De Chemische Industrie	184.092	62%
Hoofdstuk 39 - Kunststof En Werken Daarvan	222.937	82%
Hoofdstuk 40 - Rubber En Werken Daarvan	86.940	64%
Hoofdstuk 56 - Watten, Vilt En Gebonden Textielvlies; Speciale Garens; Bindgaren, Touw En Kabel, Alsmede Werken Daarvan	3.486	86%
Hoofdstuk 64 - Schoeisel, Beenkappen En Dergelijke Artikelen; Delen Daarvan	39.682	98%
Hoofdstuk 69 - Keramische Producten	4.078	80%
Hoofdstuk 70 - Glas En Glaswerk	167	92%
Hoofdstuk 76 - Aluminium En Werken Van Aluminium	1.961	99%
Hoofdstuk 82 - Gereedschap; Messenmakerswerk, Lepels En Vorken, Van Onedel Metaal; Delen Van Deze Artikelen Van Onedel Metaal	2.779	90%
Hoofdstuk 84 - Kernreactoren, Stoomketels, Machines, Toestellen En Mechanische Werktuigen, Alsmede Delen Daarvan	32.096	71%
Hoofdstuk 85 - Elektrische Machines, Apparaten, Uitrustingsstukken, Alsmede Delen Daarvan; Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Geluid, Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Beelden En Geluid Voor Televisie, Alsmede Delen En Toebehoren Van Deze Toestellen	1.005.420	64%
Hoofdstuk 87 - Automobielen, Tractors, Rijwielen, Motorrijwielen En Andere Voertuigen Voor Vervoer Over Land, Alsmede Delen En Toebehoren Daarvan	202.431	96%
Hoofdstuk 90 - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen	2.202.115	61%
Hoofdstuk 91 – Urwerken	1.535	82%
Hoofdstuk 94 - Meubelen (Ook Voor Medisch Of Voor Chirurgisch Gebruik); Artikelen Voor Bedden En Dergelijke Artikelen; Verlichtingstoestellen, Elders Genoemd Noch Elders Onder Begrepen; Lichtreclames, Verlichte Aanwijzingsborden En Dergelijke Artikelen; Geprefabriceerde Bouwwerken	437.909	91%
Hoofdstuk 95 - Speelgoed, Spellen, Artikelen Voor Ontspanning En Sportartikelen; Delen En Toebehoren Daarvan	16.123	97%
Hoofdstuk 96 - Diverse Werken	3.087	95%
Totaal	4.544.515	68%

HS productcodes zijn gelinkt aan, voornamelijk, industriële NACE sectoren (zie sectie 2.1.3). Tabel 20 geeft de totale Vlaamse export in 2012 voor producten relevant voor “assistive technologies” gegroepeerd per economische sector (NACE 4-cijferniveau). Zoals bij de productgroepen stellen we vast dat een groot deel van de export in producten relevant voor “assistive technologies” geconcentreerd zit in een beperkt aantal industriële sectoren.

Veruit de belangrijkste economische sector is de sector van de vervaardiging van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden (NACE 32.50). Deze produceert onder meer instrumenten, apparaten en toestellen voor de geneeskunde, de chirurgie en de tandheelkunde, alsook de orthopedische artikelen en toestellen (hoofdstuk 90). De sector medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden (NACE 32.50) vertegenwoordigt 44% van de Vlaamse export van producten relevant voor “assistive technologies”. 62% van de export is bestemd voor de Europese markt.

Andere belangrijke economische sectoren voor de export van producten relevant voor “assistive technologies” zijn de sectoren van de vervaardiging van consumentenelektronica (NACE 26.40), communicatieapparatuur (NACE 26.30) en kunststoffen in primaire vorm (NACE 20.16). De export van producten relevant voor “assistive technologies” van elk van deze sectoren bedraagt tussen de 200 en 400 miljoen euro voor 2012. De exportmarkt van de sector consumentenelektronica (NACE 26.40) is sterk gericht buiten Europa (slechts 35% van de export is binnen Europa), terwijl voor de sectoren communicatieapparatuur (NACE 26.30) en kunststoffen in primaire vorm (NACE 20.16) meer dan drie vierde van het exportbedrag binnen Europa wordt gerealiseerd. Samen vertegenwoordigen bovengenoemde 4 sectoren 64% van de totale Vlaamse export van producten relevant voor “assistive technologies”.

Tabel 20: Exportcijfers voor producten relevant voor “assistive technologies” per NACE 4-cijfer sector (2012)

NACE	Omschrijving	Export (1000 euro)	% EU
01.42	fokken van andere runderen en buffels	1.776	100%
13.92	geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding	43.901	93%
15.20	schoeisel	39.682	98%
16.23	ander schrijn- en timmerwerk	52	2%
17.22	huishoudelijke en sanitaire papierwaren	6.572	91%
20.16	kunststoffen in primaire vormen	200.625	81%
20.59	andere chemische producten, n.e.g.	184.092	62%
21.10	farmaceutische grondstoffen	23	4%
21.20	farmaceutische producten	95.878	92%
22.19	andere producten van rubber	86.940	64%
22.23	kunststofartikelen voor de bouw	22.312	95%
23.13	holglas	167	92%
23.42	sanitair aardewerk	4.078	80%

25.71	scharen, messen, bestekken, enz.	2.779	90%
25.99	andere producten van metaal, n.e.g.	1.961	99%
26.12	elektronische printplaten	2.057	56%
26.20	computers en randapparatuur	10.618	59%
26.30	communicatieapparatuur	314.830	78%
26.40	consumentenelektronica	404.148	35%
26.51	meet-, controle- en navigatie-instrumenten en -apparatuur	17.647	54%
26.52	uurwerken	1.535	82%
26.60	bestralingsapparatuur en van elektromedische en elektrotherapeutische apparatuur	189.123	52%
26.70	optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur	15.932	32%
26.80	magnetische en optische media	6.152	76%
27.31	kabels van optische vezels	62	2%
27.33	schakelaars, stekkers, stopcontacten e.d.	10.901	87%
27.40	lampen en verlichtingsapparaten	50.166	73%
27.51	elektrische huishoudapparaten	139.001	95%
27.90	andere elektrische apparatuur	1.429	90%
28.25	machines en apparaten voor de koeltechniek en de klimaatregeling, voor niet-huishoudelijk gebruik	21.478	76%
29.10	motorvoertuigen	135.194	97%
29.31	elektrische en elektronische benodigdheden voor motorvoertuigen	5.255	71%
29.32	andere delen en toebehoren van motorvoertuigen	8.427	80%
30.91	motorfietsen	2.982	99%
30.92	fietsen en invalidenwagens	54.656	93%
30.99	andere transportmiddelen, n.e.g.	9.599	95%
31.00	meubelen	176.176	90%
31.01	kantoor- en winkelmeubelen	1.003	94%
31.02	keukenmeubelen	6.330	96%
31.03	matrassen	187.022	94%
32.30	sportartikelen	16.123	97%
32.50	medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	1.991.589	62%
32.99	overige industrie, n.e.g.	2.762	55%
58.29	overige uitgeverijen van software	56.603	88%
59.11	productie van films en video- en televisieprogramma's	10.124	90%
59.20	maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	4.754	76%
Totaal		4.544.515	68%

Opmerking: cijfers betreffen Vlaamse export

2.3 Conclusies productieketen en producten

Bedrijven in “assistive technologies” zijn actief in de verschillende delen van de productieketen, met name in de secundaire sector (de industrie en bouwnijverheid), de tertiaire sector (de groot- en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen en de commerciële dienstverlening) en, in minder mate, in de quataire sector (de niet-commerciële dienstverlening). Bedrijven “assistive technologies” zitten geografisch verspreid over de verschillende provincies in Vlaanderen en het Brussels hoofdstedelijk gewest en zijn gemiddeld iets ouder dan 20 jaar. Het merendeel van de bedrijven telt minder dan 50 werknemers.

Binnen de industrie zijn de sector van medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden en de sector van farmaceutische producten van groot belang voor “assistive technologie”, zowel in termen van het aantal bedrijven actief in “assistive technologies” in deze sectoren, alsook in termen van totale tewerkstelling van deze bedrijven. Verder zijn ook de sector van optische instrumenten, foto- en filmapparatuur, en de sector fietsen en invalidewagens van belang, aangezien een belangrijk aandeel van de bedrijven uit deze sectoren actief zijn in “assistive technologies”. Andere industriële sectoren die actief zijn in “assistive technologies” zijn onder meer de sectoren van de vervaardiging van chemische producten, industriële gassen, metalen deuren en vensters, geassembleerde parketvloeren, matrassen, elektrische huishoudapparaten, verlichtingsapparaten, communicatieapparatuur, huishoudelijke en sanitaire papierwaren, carrosserieën voor motorvoertuigen, hijs-, hef en transportwerktuigen. De gemiddelde grootte van industriebedrijven actief in “assistive technologies” is 74 werknemers.

Naast de industrie is ook de bouw goed vertegenwoordigd in “assistive technologies” met tal van bedrijven actief in gespecialiseerde bouwwerkzaamheden zoals loodgieterswerk en de installatie van verwarming en klimaatregeling, schrijnwerk, en elektrische installaties. Bouwbedrijven actief in “assistive technologies” vertegenwoordigen ook een aanzienlijk totale tewerkstelling, ondanks het feit dat bouwbedrijven met een gemiddelde tewerkstelling van 15 werknemers, eerder klein zijn ten aanzien van andere bedrijven in “assistive technologies”.

Binnen de tertiaire sector zijn vooral bedrijven uit de groot-en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen actief in “assistive technologies”. Van groot belang in termen van aantal bedrijven zijn de groothandel in farmaceutische producten en de detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels. Ook de groothandels in andere machines en werktuigen, in hout, bouwmaterialen en sanitair, in elektrische huishoudelijke apparaten, in computers, randapparatuur en software en de detailhandel in gespecialiseerde winkels met name de detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen, in ijzerwaren, verf en glas, en de apothekers, alsook de handel in auto's en lichte bestelwagens, zijn van belang voor “assistive technologies” in termen van aantal bedrijven en de totale tewerkstelling van deze bedrijven. De gemiddelde grootte van bedrijven uit de groot-en detailhandel, reparatie van auto's en motorfietsen bedraagt 38 werknemers.

Bedrijven “assistive technologies” zijn minder talrijk in de overige dienstensectoren (naast de handel). Binnen de commerciële sectoren vindt men bedrijven actief in “assistive technologies” vooral terug in de

diensten met betrekking tot informatie- en communicatie, de vrije beroepen, wetenschappelijk en technische diensten. Binnen de niet-commerciële dienstenbedrijven gaat het vooral om bedrijven actief in de menselijke gezondheidszorg. Met gemiddeld 249 werknemers zijn de bedrijven uit de quartaire sector gemiddeld een stuk groter dan de andere bedrijven actief in “assistive technologies”.

De meeste van de producten die door leden van de klankbordgroep aangeduid werden als relevant voor “assistive technologies” zijn generieke producten. Ze worden zowel gebruikt door mensen met beperking als door zorgverleners (bv. bloeddrukmeters) of ze worden gebruikt door mensen met en zonder beperking (bv. wasbakken). Slechts een beperkt aantal producten zijn specifiek voor mensen met een beperking (bv. invalidewagens, prothesen, hoorapparaten). De belangrijkste productgroep, ook in termen van export, betreft de optische instrumenten, medische en chirurgische instrumenten, apparaten en toestellen; Verder bevatten vooral de productgroepen elektrische machines en toestellen voor het opnemen, weergeven van geluid en beelden; meubelen; en voertuigen heel wat producten voor mensen met een beperking.

Voor de meeste bedrijven behoren “assistive technologies” niet tot de kern van bedrijfsactiviteiten. Vermits economische cijfers zoals tewerkstelling slechts gerapporteerd worden op het niveau van het bedrijf en niet van de afzonderlijke bedrijfsactiviteiten, is het niet mogelijk om het belang van “assistive technologies” in termen van economische aggregaten aan te geven. Dit vormt dan ook de belangrijkste beperking van deze studie.

3. Beperkingen van de studie en methodiek om gegevens in de toekomst terug te genereren

3.1 Economische analyse

In deze studie werd de economische activiteit in “assistive technologies” in Vlaanderen in kaart gebracht aan de hand van de bedrijfseconomisch kenmerken van bedrijven actief in “assistive technologies”. De onderliggende lijst van bedrijven actief in “assistive technologies” werd samengesteld op basis van diverse relevante databanken en lijsten van bedrijven. Deze bedrijven vormen een substantiële, maar onvolledige steekproef van de bedrijven actief in “assistive technologies” in Vlaanderen. De keuze van de relevante databanken is echter van die aard, dat de lijst van bedrijven en de resulterende analyse in termen van economische activiteit (sectie 2.1.2), een goed beeld zouden moeten geven van de diversiteit en het belang van diverse economische sectoren voor “assistive technologies” in Vlaanderen.

Niet voor alle bedrijven actief in “assistive technologies” zijn recente bedrijfseconomische data beschikbaar om verscheidene redenen. Heel wat bedrijven uit de geraadpleegde databanken zijn niet langer actief of werden zeer recent opgericht waardoor bedrijfsdata niet langer of nog niet beschikbaar zijn in de Belfirst databank. Verder zijn niet alle ondernemingen verplicht om een jaarrekening neer te leggen bij de Nationale Bank. Vrijgesteld zijn onder meer natuurlijke personen die handelaar zijn, kleine vennootschappen waarvan de vennoten onbeperkt aansprakelijk zijn, en ziekenhuizen voor zover zij niet de vorm hebben aangenomen van een handelsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid of van een grote of zeer grote vzw¹⁶. In bepaalde gevallen moeten deze bedrijven wel een sociale balans, en tewerkstellingscijfers, neerleggen. Hierdoor zullen vooral de kleinere bedrijven zonder of met een beperkte rapporteringsverplichting, onvolledig vervat zitten in de analyses met betrekking tot de kenmerken van bedrijven actief in “assistive technologies” (sectie 2.2.1).

Voor de meeste bedrijven behoren “assistive technologies” niet tot de kern van hun bedrijfsactiviteiten. Vermits economische cijfers zoals tewerkstelling en toegevoegde slechts gerapporteerd worden op het niveau van het bedrijf en niet van de afzonderlijke bedrijfsactiviteiten, is het niet mogelijk om het belang van “assistive technologies” in termen van economische aggregaten aan te geven. De tewerkstellingscijfers in deze studie hebben dan ook altijd betrekking op de totale tewerkstelling in een bedrijf (sectie 2.2.1) of de totale tewerkstelling per sector van bedrijven actief in “assistive technologies” (sectie 2.2.2.) en niet op de tewerkstelling in “assistive technologies”. Cijfers met betrekking tot de toegevoegde waarde van bedrijven actief in “assistive technologies” waren te onvolledig om gerapporteerd te kunnen worden.

¹⁶ www.nbb.be

3.2 Producten

In deze studie werd ook voor het eerst de producten relevant voor “assistive technologies” in kaart gebracht op basis van de Harmonized System (HS) productclassificatie. Dit gebeurde aan de hand van een speciaal ontwikkelde exceltool waarin leden van de klankbordgroep moesten aanduiden welke product relevant zijn, vertrekkend van het hoogste niveau van aggregatie van de HS productclassificatie (afdelingen) tot op het niveau van 8-cijfer productcodes. De aldus bekomen lijst van producten werd verder aangevuld met relevante HS-codes werden aangeleverd door andere experts. De lijst van geïdentificeerde producten (HS codes) geeft een goed beeld van de diversiteit en belang van “assistive technologies” in termen van productgroepen, maar vormt geen exhaustieve lijst.

Hoewel de HS productcodes ook karakteristieken van producten specificeren, zoals de materialen waaruit ze vervaardigd zijn, (bv. wastafels uit keramiek en wastafels uit kunststof), vorm waarin ze voorkomen (bv. drukknopschakelaars en draaischakelaars) en specifieke functies (bv. zitstoelen, tandartsstoelen), zijn de productomschrijvingen vaak niet in die mate gespecificeerd dat er een onderscheid kan gemaakt worden tussen producten specifiek voor mensen met een beperking (bv. speciale matrassen, persoonsliften voor gebruik in prive-woning) en producten met een meer generiek gebruik (bv. matrassen en liften in het algemeen). De meeste van de producten die door leden van de klankbordgroep aangeduid werden als relevant voor “assistive technologies” zijn bijgevolg ook generieke producten. Ze worden zowel gebruikt door mensen met beperking als door zorgverleners (bv. bloeddrukmeters) of ze worden gebruikt door mensen met en zonder beperking (bv. wasbakken). Slechts een beperkt aantal producten zijn specifiek voor mensen met een beperking (bv. invalidewagens, prothesen, hoorapparaten).

De exportgegevens voor producten relevant voor “assistive technologies” betreffen dus ook het generiek gebruik van deze producten.

3.3 Vervolgstudie

De economische analyse van “assistive technologies” in Vlaanderen in deze studie bouwt voort op de identificatie van bedrijven die actief zijn in Vlaanderen op het gebied van medische en niet-medische “assistive technologies”. Om de studie in de toekomst te actualiseren is het van belang dat de lijst van bedrijven uit deze studie wordt geactualiseerd en aangevuld met recent opgerichte bedrijven.

Voor de actualisering van bedrijvenlijst wordt voorgesteld om gebruik te maken van de meest recente ledenlijst van de Belgische Federatie van de Industrie van de Medische Technologieën, UNAMEC, en de meeste recente lijst van distributeurs/fabrikanten van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en gezondheidsproducten (FAGG) voor bedrijven actief in de medische “assistive technologies”, de recentste versie van de leveranciers hulpmiddelen van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) en de databank met bedrijven actief in zorgprojecten van het centrum voor zorginnovatie In-HAM, voor bedrijven actief in niet-medische “assistive technologies”.

Om de geactualiseerde lijst van bedrijven te kunnen linken met bedrijfsdata is het van belang om voor elk van deze bedrijven te beschikken over het BTW-nummer of ondernemingsnummer.

Naast een actualisering van de huidige studie in termen van belang van economische sectoren en kernmerken van bedrijven, zou een vervolgstudie op basis van een geactualiseerde lijst van bedrijven ook een indicatie kunnen geven van de groei van het belang van “assistive technologies” doorheen de tijd.

Bijlage 1: Aantal bedrijven per NACE 4-cijfer sector

Primaire sector

Nace2		Nace4		n
A Landbouw				
01	Teelt van gewassen, veeteelt, jacht	0113	Teelt van groenten, meloenen en wortel- en knolgewassen	1
		0146	Fokken van varkens	1
		0161	Ondersteunende activiteiten in verband met de teelt van gewassen	1
		0162	Ondersteunende activiteiten in verband met de veeteelt	1

Secundaire sector

Nace2		Nace4		n
C Industrie				
10	Vervaardiging van voedingsmiddelen	1013	producten van vlees of van vlees van gevogelte	1
		1062	zetmeel en zetmeelproducten	1
		1072	beschuit en biscuit en van ander houdbaar banketbakkerswerk	1
		1083	Verwerking van thee en koffie	1
		1084	specerijen, sauzen en kruiden	1
		1086	gehomogeniseerde voedingspreparaten en dieetvoeding	2
		1089	andere voedingsmiddelen, n.e.g.	1
11	Vervaardiging van dranken	1107	frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water	1
13	Vervaardiging van textiel	1310	Bewerken en spinnen van textielvezels	2
		1320	Weven van textiel	2
		1392	geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding	4
		1393	vloerkleden en tapijt	3

14	Vervaardiging van kleding	1412	werkkleding	1
		1413	andere bovenkleding	3
		1414	onderkleding	1
		1419	andere kleding en toebehoren	3
15	Vervaardiging van leer en van producten van leer	1520	schoeisel	1
16	Houtindustrie en artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; artikelen van riet en van vlechtwerk	1610	Zagen en schaven van hout	3
		1621	fineer en van panelen op basis van hout	1
		1622	geassembleerde parketvloeren	1
		1623	ander schrijn- en timmerwerk	16
		1624	houten emballage	1
		1629	andere artikelen van hout; artikelen van kurk, riet of vlechtwerk	2
17	Vervaardiging van papier en papierwaren	1721	gegolfd papier en golfkarton en van verpakkingsmateriaal van papier en karton	1
		1722	huishoudelijke en sanitaire papierwaren	1
		1723	kantoorbenodigdheden van papier	2
		1729	andere artikelen van papier of karton	2
18	Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	1812	Overige drukkerijen	9
		1813	Prepress- en premediadiensten	4
20	Vervaardiging van chemische producten	2011	industriële gassen	4
		2013	andere anorganische chemische basisproducten	1
		2014	andere organische chemische basisproducten	4
		2016	kunststoffen in primaire vormen	1
		2030	verf, vernis e.d., drukinkt en mastiek	1
		2041	zeep en wasmiddelen, poets- en reinigingsmiddelen	3
		2042	parfums en toiletartikelen	2
		2059	andere chemische producten, n.e.g.	8
21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	2110	farmaceutische grondstoffen	3
		2120	farmaceutische producten	29
22	Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	2219	andere producten van rubber	1
		2221	platen, vellen, buizen en profielen van kunststof	3
		2222	verpakkingsmateriaal van kunststof	1
		2223	kunststofartikelen voor de bouw	5

		2229	andere producten van kunststof	2
23	Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	2313	holglas	1
		2332	bakstenen, tegels en producten voor de bouw van gebakken klei	1
		2361	artikelen van beton voor de bouw	4
		2363	stortklare beton	2
		2369	andere artikelen van beton, gips en cement	1
		2370	Houwen, bewerken en afwerken van natuursteen	5
24	Vervaardiging van metalen in primaire vorm	2410	ijzer en staal en van ferrolegeringen	2
		2442	Productie van aluminium	2
		2451	Gieten van ijzer	1
25	Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	2511	metalen constructiewerken en delen daarvan	19
		2512	metalen deuren en vensters	31
		2521	radiatoren en ketels voor centrale verwarming	1
		2550	Smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal; poedermetallurgie	2
		2561	Oppervlaktebehandeling van metalen	1
		2562	Verspanend bewerken van metalen	13
		2572	hang- en sluitwerk	4
		2599	andere producten van metaal, n.e.g.	8
26	Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	2611	elektronische onderdelen	5
		2620	computers en randapparatuur	3
		2630	communicatieapparatuur	3
		2640	consumentenelektronica	1
		2651	meet-, controle- en navigatie-instrumenten en -apparatuur	6
		2670	optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur	4
		2680	magnetische en optische media	1
27	Vervaardiging van elektrische apparatuur	2712	schakel- en verdeelinrichtingen	2
		2720	batterijen en accumulatoren	1
		2740	lampen en verlichtingsapparaten	2
		2751	elektrische huishoudapparaten	3
		2790	andere elektrische apparatuur	3

28	Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	2811	motoren en turbines, exclusief motoren voor luchtvaartuigen, motorvoertuigen en bromfietsen	1	
		2812	hydraulische apparatuur	2	
		2814	andere kranen en dergelijke artikelen	1	
		2822	hijs-, hef- en transportwerktuigen	10	
		2823	kantoormachines en -uitrusting (exclusief compu-ters en randapparatuur)	1	
		2825	machines en apparaten voor de koeltechniek en de klimaatregeling, voor niet-huishoudelijk gebruik	6	
		2829	andere machines en apparaten voor algemeen gebruik, n.e.g.	9	
		2830	machines en werktuigen voor de landbouw en de bosbouw	1	
		2841	machines voor de metaalbewerking	2	
		2891	machines voor de metallurgie	1	
		2899	andere machines, apparaten en werktuigen voor specifieke doeleinden, n.e.g.	3	
29	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers	2920	carrosserieën voor motorvoertuigen; aanhangwagens en opleggers	6	
		2931	elektrische en elektronische benodigdheden voor motorvoertuigen	3	
		2932	andere delen en toebehoren van motorvoertuigen	2	
30	Vervaardiging van andere transportmiddelen	3091	motorfietsen	1	
		3092	fietsen en invalidenwagens	6	
		3099	andere transportmiddelen, n.e.g.	1	
31	Vervaardiging van meubelen	3101	kantoor- en winkelmeubelen	4	
		3102	keukenmeubelen	11	
		3103	matrassen	5	
		3109	andere meubelen	22	
32	Overige industrie	3250	medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	119	
		3299	Overige industrie, n.e.g.	5	
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	3314	Reparatie van elektrische apparatuur	1	
		3317	Reparatie en onderhoud van andere transportmiddelen	1	
		3320	Installatie van industriële machines, toestellen en werktuigen	3	
D Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht					
35	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	3511	Productie van elektriciteit	1	

E Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering				
36	Winning, behandeling en distributie van water	3600	Winning, behandeling en distributie van water	2
38	Inzameling, verwerking en verwijdering van afval; terugwinning	3822	Verwerking en verwijdering van gevaarlijk afval	1
F Bouwnijverheid				
41	Bouw van gebouwen	4110	Ontwikkeling van bouwprojecten	2
		4120	Burgerlijke en utiliteitsbouw	82
42	Weg- en waterbouw	4211	Bouw van autowegen en andere wegen	17
		4222	Bouw van civieltechnische werken voor elektriciteit en telecommunicatie	2
		4291	Waterbouw	1
43	Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	4311	Slopen	3
		4312	Bouwrijp maken van terreinen	9
		4321	Elektrische installatie	133
		4322	Loodgieterswerk, installatie van verwarming en klimaatregeling	225
		4329	Overige bouwinstallatie	25
		4331	Stukadoorswerk	9
		4332	Schrijnwerk	198
		4333	Vloerafwerking en behangen	25
		4334	Schilderen en glaszetten	6
		4339	Overige werkzaamheden in verband met de afwerking van gebouwen	13
		4391	Dakwerkzaamheden	10
		4399	Overige gespecialiseerde bouwactiviteiten, n.e.g.	28

Tertiaire sector

Nace2		Nace4	n
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen			
45	Groot- en detailhandel in en reparatie van auto's en motorfietsen	4511 Handel in auto's en lichte bestelwagens (= 3,5 ton)	73
		4519 Handel in andere motorvoertuigen	3
		4520 Onderhoud en reparatie van motorvoertuigen	30
		4531 Groothandel in onderdelen en accessoires van motorvoertuigen	8
		4532 Detailhandel in onderdelen en accessoires van motorvoertuigen	1
		4540 Handel in en onderhoud en reparatie van motorfietsen en delen en toebehoren van motorfietsen	10
46	Groothandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	4612 Handelsbemiddeling in brandstoffen, ertsen, metalen en chemische producten	1
		4613 Handelsbemiddeling in hout en bouwmaterialen	1
		4614 Handelsbemiddeling in machines, apparaten en werktuigen voor de industrie en in schepen en luchtvaartuigen	2
		4615 Handelsbemiddeling in meubelen, huishoudelijke artikelen en ijzerwaren	14
		4616 Handelsbemiddeling in textiel, kleding, bont, schoeisel en lederwaren	2
		4617 Handelsbemiddeling in voedings- en genotmiddelen	2
		4618 Handelsbemiddeling gespecialiseerd in andere goederen	21
		4619 Handelsbemiddeling in goederen, algemeen assortiment	9
		4632 Groothandel in vlees en vleesproducten	1
		4634 Groothandel in dranken	2
		4636 Groothandel in suiker, chocolade en suikerwerk	3
		4638 Groothandel in andere voedingsmiddelen, met inbegrip van vis en schaal- en weekdieren	9
		4639 Niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen	6
		4640 Groothandel in andere consumentenartikelen	1
		4641 Groothandel in textiel	7
		4642 Groothandel in kleding en schoeisel	6
		4643 Groothandel in elektrische huishoudelijke apparaten	39

	4644	Groothandel in porselein, glaswerk en reinigingsmiddelen	8
	4645	Groothandel in parfumerieën en cosmetica	16
	4646	Groothandel in farmaceutische producten	378
	4647	Groothandel in huismeubilair, tapijten en verlichtingsapparatuur	4
	4649	Groothandel in andere consumentenartikelen	71
	4651	Groothandel in computers, randapparatuur en software	29
	4652	Groothandel in elektronische en telecommunicatieapparatuur en delen daarvan	8
	4661	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw	2
	4662	Groothandel in gereedschapswerktuigen	12
	4663	Groothandel in machines voor de mijnbouw, de bouwnijverheid en de weg- en waterbouw	2
	4665	Groothandel in kantoormeubelen	6
	4666	Groothandel in andere kantoormachines en kantoorbenodigdheden	27
	4669	Groothandel in andere machines en werktuigen	115
	4672	Groothandel in metalen en metaalertsen	1
	4673	Groothandel in hout, bouwmaterialen en sanitair	81
	4674	Groothandel in ijzerwaren en in installatiemateriaal voor loodgieterswerk en verwarming	17
	4675	Groothandel in chemische producten	10
	4676	Groothandel in andere intermediaire producten	5
	4690	Niet-gespecialiseerde groothandel	32
47	4711	Detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels waarbij voedings- en genotmiddelen overheersen	3
	4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	7
	4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	1
	4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	2
	4730	Detailhandel in motorbrandstoffen in gespecialiseerde winkels	1
	4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	29
	4742	Detailhandel in telecommunicatieapparatuur in gespecialiseerde winkels	1
	4743	Detailhandel in audio- en videoapparatuur in gespecialiseerde winkels	4

	4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	6
	4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	62
	4753	Detailhandel in tapijten en andere vloerbedekking en wandbekleding in gespecialiseerde winkels	2
	4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	18
	4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	80
	4762	Detailhandel in kranten en kantoorbehoeften in gespecialiseerde winkels	2
	4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	3
	4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	6
	4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	1
	4773	Apothekers in gespecialiseerde winkels	44
	4774	Detailhandel in medische en orthopedische artikelen in gespecialiseerde winkels	100
	4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	2
	4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	1
	4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	2
	4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	87
	4799	Overige detailhandel, niet in winkels en exclusief markt- en straathandel	1
H Vervoer en opslag			
49	4931	Personenvervoer te land binnen steden of voorsteden	1
	4932	Exploitatie van taxi's	17
	4939	Overig personenvervoer te land, n.e.g.	2
	4941	Goederenvervoer over de weg	1
	4942	Verhuisbedrijven	1
52	5210	Opslag	2
	5221	Diensten in verband met vervoer te land	1
53	5320	Overige posterijen en koeriers	2
I Verschaffen van accommodatie en maaltijden			
55	5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	1

J Informatie en communicatie				
58	Uitgeverijen	5811	Uitgeverijen van boeken	4
		5819	Overige uitgeverijen	1
61	Telecommunicatie	6120	Draadloze telecommunicatie	2
62	Computerprogrammering, consultancy en aanverwante activiteiten	6201	Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's	49
		6202	Computerconsultancy-activiteiten	22
		6203	Beheer van computerfaciliteiten	1
		6209	Overige diensten op het gebied van informatietechnologie en computer	3
63	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie	6311	Gegevensverwerking, webhosting en aanverwante activiteiten	4
K Financiële activiteiten en verzekeringen				
64	Financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen	6420	Holdings	13
		6499	Overige financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen, n.e.g.	1
L Exploitatie van en handel in onroerend goed				
68	Exploitatie van en handel in onroerend goed	6800	Exploitatie van en handel in onroerend goed	2
		6810	Handel in eigen onroerend goed	4
		6820	Verhuur en exploitatie van eigen of geleased onroerend goed	25
		6831	Bemiddeling in onroerend goed	4
		6832	Beheer van onroerend goed voor een vast bedrag of op contractbasis	1
M Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten				
69	Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening	6910	Rechtskundige dienstverlening	4
		6920	Accountants, boekhouders en belastingconsulenten	1
70	Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	7010	Activiteiten van hoofdkantoren	7
		7021	Adviesbureaus op het gebied van public relations en communicatie	4
		7022	Overige adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering	34
71	Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen	7111	Architecten	5
		7112	Ingenieurs en aanverwante technische adviseurs	23
		7120	Technische testen en toetsen	8

72	Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	7211	Speur- en ontwikkelingswerk op biotechnologisch gebied	4
		7219	Overig speur- en ontwikkelingswerk op natuurwetenschappelijk gebied	8
73	Reclamewezen en marktonderzoek	7311	Reclamebureaus	2
		7320	Markt- en opinieonderzoekbureaus	6
74	Overige vrije beroepen en overige wetenschappelijke en technische activiteiten	7410	Gespecialiseerde designers	1
		7490	Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten, n.e.g.	1
N Administratieve en ondersteunende diensten				
77	Verhuur en lease	7711	Verhuur en lease van personenauto's en lichte bestelwagens (< 3,5 ton)	2
		7712	Verhuur en lease van vrachtwagens en overige motorvoertuigen (> 3,5 ton)	1
		7722	Verhuur van videobanden, dvd's en cd's	1
		7729	Verhuur en lease van andere consumentenartikelen	9
		7732	Verhuur en lease van machines en installaties voor de bouwnijverheid en de weg- en waterbouw	1
		7733	Verhuur en lease van kantoormachines, inclusief computers	1
		7739	Verhuur en lease van andere machines en werktuigen en andere materiële goederen, n.e.g.	1
78	Arbeidsbemiddeling en personeelswerk	7810	Arbeidsbemiddeling	3
		7820	Uitzendbureaus	2
79	Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten	7911	Reisbureaus	2
80	Beveiligings- en opsporingsdiensten	8010	Particuliere beveiliging	2
81	Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging	8110	Diverse ondersteunende activiteiten ten behoeve van voorzieningen	3
		8122	Overige reiniging van gebouwen; industriële reiniging	3
		8130	Landschapsverzorging	10
82	Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	8211	Diverse administratieve activiteiten ten behoeve van kantoren	7
		8220	Callcenters	1
		8230	Organisatie van congressen en beurzen	2
		8292	Verpakkingsbedrijven	1
		8299	Overige zakelijke dienstverlening, n.e.g.	15

Quartaire sector

Nace2		Nace4		n
O Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen				
84	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	8412	Openbaar bestuur op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en andere sociale dienstverlening, exclusief sociale verzekeringen	1
P Onderwijs				
85	Onderwijs	8520	Lager onderwijs	1
		8532	Technisch, beroeps- en buitengewoon secundair onderwijs	1
		8542	Hoger onderwijs	2
		8553	Autorijscholen en vlieg- en vaaronderricht	15
		8559	Overig onderwijs, n.e.g.	5
Q Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening				
86	Menselijke gezondheidszorg	8610	Ziekenhuizen	7
		8621	Huisartspraktijken	1
		8622	Praktijken van specialisten	8
		8690	Overige menselijke gezondheidszorg	29
87	Tehuizen	8720	Instellingen met huisvesting voor personen met een mentale handicap of psychiatrische problemen en voor drugs- en alcoholverslaafden	7
		8730	Instellingen met huisvesting voor ouderen en voor personen met een lichamelijke handicap	3
88	Maatschappelijke dienstverlening waarbij geen onderdak wordt verschaft	8810	Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting voor ouderen en lichamelijk gehandicapten	3
		8899	Overige maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting, n.e.g.	23
R Kunst, amusement en recreatie				
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	9001	Uitvoerende kunsten	1
		9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	2
91	Bibliotheken, archieven, musea en overige culturele activiteiten	9101	Bibliotheken en archieven	1
93	Sport, ontspanning en recreatie	9312	Sportclubs	1

S Overige diensten			
94	Verenigingen	9411 Bedrijfs- en werkgeversorganisaties	1
		9412 Beroepsorganisaties	1
		9499 Overige verenigingen, n.e.g.	5
95	Reparatie van computers en consumentenartikelen	9524 Reparatie van meubelen en stoffering	1
		9529 Reparatie van andere consumentenartikelen	10
96	Overige persoonlijke diensten	9601 Wassen en (chemisch) reinigen van textiel en bontproducten	5
		9603 Begrafeniswezen	2
		9604 Sauna's, solaria, baden enz.	1
		9609 Overige persoonlijke diensten, n.e.g.	7

Bijlage 2: Exportcijfers voor producten relevant voor “assistive technologies” per HS-hoofdstuk, voor export vanuit het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2012)

Omschrijving	Export (1000 euro)
Hoofdstuk 1 - Levende Dieren	1.865
Hoofdstuk 30 - Farmaceutische Producten	166.066
Hoofdstuk 38 - Diverse Producten Van De Chemische Industrie	192.148
Hoofdstuk 39 - Kunststof En Werken Daarvan	230.358
Hoofdstuk 40 - Rubber En Werken Daarvan	91.104
Hoofdstuk 56 - Watten, Vilt En Gebonden Textielvlies; Speciale Garens; Bindgaren, Touw En Kabel, Alsmede Werken Daarvan	4.362
Hoofdstuk 64 - Schoeisel, Beenkappen En Dergelijke Artikelen; Delen Daarvan	40.922
Hoofdstuk 69 - Keramische Producten	44.002
Hoofdstuk 70 - Glas En Glaswerk	168
Hoofdstuk 76 - Aluminium En Werken Van Aluminium	3.062
Hoofdstuk 82 - Gereedschap; Messenmakerswerk, Lepels En Vorken, Van Onedel Metaal; Delen Van Deze Artikelen Van Onedel Metaal	2.799
Hoofdstuk 84 - Kernreactoren, Stoomketels, Machines, Toestellen En Mechanische Werktuigen, Alsmede Delen Daarvan	32.422
Hoofdstuk 85 - Elektrische Machines, Apparaten, Uitrustingsstukken, Alsmede Delen Daarvan; Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Geluid, Toestellen Voor Het Opnemen Of Het Weergeven Van Beelden En Geluid Voor Televisie, Alsmede Delen En Toebehoren Van Deze Toestellen	1.085.970
Hoofdstuk 87 - Automobielen, Tractors, Rijwielen, Motorrijwielen En Andere Voertuigen Voor Vervoer Over Land, Alsmede Delen En Toebehoren Daarvan	205.616
Hoofdstuk 90 - Optische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Instrumenten, Apparaten En Toestellen, Voor De Fotografie En De Cinematografie; Meet-, Verificatie-, Controle- En Precisie-Instrumenten, -Apparaten En -Toestellen; Medische En Chirurgische Instrumenten, Apparaten En Toestellen; Delen En Toebehoren Van Deze Instrumenten, Apparaten En Toestellen	2.313.857
Hoofdstuk 91 – Uurwerken	1.673
Hoofdstuk 94 - Meubelen (Ook Voor Medisch Of Voor Chirurgisch Gebruik); Artikelen Voor Bedden En Dergelijke Artikelen; Verlichtingstoestellen, Elders Genoemd Noch Elders Onder Begrepen; Lichtreclames, Verlichte Aanwijzingsborden En Dergelijke Artikelen; Geprefabriceerde Bouwwerken	449.496
Hoofdstuk 95 - Speelgoed, Spellen, Artikelen Voor Ontspanning En Sportartikelen; Delen En Toebehoren Daarvan	16.135
Hoofdstuk 96 - Diverse Werken	3.088
Totaal	4.885.113

Bijlage 3: Exportcijfers voor producten relevant voor “assistive technologies” per NACE 4-cijfer sector, voor export vanuit het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2012)

NACE	Omschrijving	Export (1000 euro)
01.42	fokken van andere runderen en buffels	1.865
13.92	geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding	45.887
15.20	schoeisel	40.922
16.23	ander schrijn- en timmerwerk	52
17.22	huishoudelijke en sanitaire papierwaren	7.449
20.16	kunststoffen in primaire vormen	200.770
20.59	andere chemische producten, n.e.g.	192.148
21.10	farmaceutische grondstoffen	6.054
21.20	farmaceutische producten	160.012
22.19	andere producten van rubber	91.104
22.23	kunststofartikelen voor de bouw	29.588
23.13	holglas	168
23.42	sanitair aardewerk	44.002
25.71	scharen, messen, bestekken, enz.	2.799
25.99	andere producten van metaal, n.e.g.	3.062
26.12	elektronische printplaten	2.065
26.20	computers en randapparatuur	10.914
26.30	communicatieapparatuur	367.616
26.40	consumentenelektronica	411.126
26.51	meet-, controle- en navigatie-instrumenten en -apparatuur	22.188
26.52	uurwerken	1.673
26.60	bestralingsapparatuur en van elektromedische en elektrotherapeutische apparatuur	202.247
26.70	optische instrumenten en van foto- en filmapparatuur	17.400
26.80	magnetische en optische media	6.964
27.31	kabels van optische vezels	65
27.33	schakelaars, stekkers, stopcontacten e.d.	11.303
27.40	lampen en verlichtingsapparaten	53.921
27.51	elektrische huishoudapparaten	141.984
27.90	andere elektrische apparatuur	1.450
28.25	machines en apparaten voor de koeltechniek en de klimaatregeling, voor niet-huishoudelijk gebruik	21.508
29.10	motorvoertuigen	135.267
29.31	elektrische en elektronische benodigdheden voor motorvoertuigen	5.585
29.32	andere delen en toebehoren van motorvoertuigen	8.540

30.91	motorfietsen	2.983
30.92	fietsen en invalidenwagens	57.714
30.99	andere transportmiddelen, n.e.g.	9.653
31.00	meubelen	185.098
31.01	kantoor- en winkelmeubelen	1.003
31.02	keukenmeubelen	6.356
31.03	matrassen	187.379
32.30	sportartikelen	16.135
32.50	medische en tandheelkundige instrumenten en benodigdheden	2.084.134
32.99	overige industrie, n.e.g.	3.005
58.29	overige uitgeverijen van software	59.836
59.11	productie van films en video- en televisieprogramma's	12.478
59.20	maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	11.642
Totaal		4.885.113